Бухы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-һээ гарана | № 292 (14312) | 1973 оной декабриин 14, пятница | Сэн 2 мүнгэн

БурАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

НҮХЭР Г. П. АРТЕМОВЫЕ БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Түрэһөөр 60 наһа гүйсэһэнтэйнь дашарамдуулан, республикын мяханай промышленностьда олон жэлэй туршада һайнаар хүдэлһэнэйнь түлөө «Бурмясопром» гэжэ республиканска үйлэдбэриин нэгэдэлэй хангалга ба худалдалгын талаар генеральна директорэй орлогшо нүхэр **Артемов** Григорий Николаевичые Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаха.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшын орлогшо В. УБЕЕВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь В. ДУБРОВСКИЙ.

Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан.

1973 оной декабриин 13.

СССР-эй наймадахи зарлалай Верховно Соведэй долоодохи сесси

АРАД ТҮМЭНЭЙ ЗОЛ ЖАРГАЛТА БАЙДАЛ—МАНАЙ НАНГИН ЗОРИЛГО

...СР-эй наймадахи зар... Верховно Соведэй до... сессиин Союзай Со... Национальностьнүү... Соведэй хамтын түрүү... заседани 12 часта ...лиин Ехэ ордон соо ...

...СР-эй финансын ми... депутат **В. Ф. Гарбу...** ...блэхэ зүйлэй хоёрдо... асуудалаар «СССР-эй ... оной гүрэнэй бюджет ... СССР-эй 1972 оной ...эй бюджедэй гүйсэдхэл ... элидхэл хээ.

* * *

...зай Соведэй депута... декабриин 12-ой үдэ... СССР-эй Верховно Со... Палатануудай заседа...дай зал соо сугларба. ...эд **Ю. В. Андропов, ... Гречко, А. А. Громы... Д. Кулаков, Д. А. ...в, К. Т. Мазуров, ... Подгорный, М. А. ..., В. В. Щербицкий, ... Демичев, Г. В. Рома... ... С. Соломенцев, В. И. ...х, И. В. Капитонов** ...эй президиумдэ ерэ...уухадань, сугларагшад ... үргэлжэлһэн альга та...ар угтаа.

...СР-эй Верховно Сове... Союзай Соведэй түрүү... **А. П. Шитиков** засе...нээбэ.

...зай Соведэй түсэблэл...юджетнэ комиссиин тү...шын орлогшо депутат **... Ломоносов** СССР-эй ... оной арадай ажахы ...эхэ гүрэнэй түсэб, ...эй 1974 оной гүрэнэй ...т тухай, СССР-эй ... оной гүрэнэй бюдже...йсэдхэл тухай асуу...далнуудаар түсэблэлгын-бюджетнэ ба һалбаринуудта хабаатай комиссинуудай нэмэлтэ элидхэл хэһэн байна.

Бүхы совет хүнүүд КПСС-эй Центральна Комитедэй, тэрэнэй Политбюрогой гадаадын политическэ ленинскэ хараа шугамые бүрин дэмжэнэ, һайшаана. бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдал бэхижүүлхэ хэрэгтэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежневэй өөрынь хэһэн түйлай ехэ туһа нэмэриие, совет арадай зол жаргалта байдалай түлөө тэмсэлдэ эсэшэ сусашагүй хүсэлэл оролдолгонуудые гаргаһыень үндэрөөр сэгнэнэ гэжэ тэрэ тэмдэглээ.

Партийна, совет, профсоюзай, комсомолой, ажахын эмхинүүдэй политическэ ба эмхидхэлэй ехэ хүдэлмэри хэһэнэйнь ашаар, бүхэсоюзна социалис мүрысөөнэй дэлгэрһэнэй ашаар коммунизмын материально-техническэ үндэһэ һуури байгуулгада, арадай байдалай материальна ба соёлой хэмжээе дээшэлүүлгэдэ шэнэ амжалта, илалтанууд түйлагдаһан байна.

1973 ондо национальна олзо доход 6,3 процентээр нэмэжэ, 311 миллиард түхэригтэ хүрэһэн байха юм. Промышленна үйлэдбэриин хэмжээн 5,8 процент байһан аад, 7,3 процентээр нэмээ. Түсэбтэ табан жэлэй гурбан жэлэй турша соо национальна олзо доход 16,4 процентээр, эд бараа хэрэглэлгэ 18-һаа дээшэ процентээр ургаха байна.

Ороной экономикын амжалтатайгаар хүгжэһэнэй үндэһөөр 1973 ондо СССР-эй гүрэнэй бюджет оршын талаар — 101,6 процентээр, гаршын талаар 100,9 процентээр гүйсэдхэхэ байна.

Правительствын табиһан 1974 ондо СССР-эй арадай ажахые хүгжөөхэ гүрэнэй түсэб КПСС-эй XXIV съездын Директивэнүүдһээ уламжалан зохёогдоод, комиссинуудай оруулһан заһабаринуудтайгаар тэрэниие һайшаахыень дурадхана, гэжэ Союзай Соведэй түсэблэлгын-бюджетнэ, һалбаринуудта хабаатай комиссинууд тоолоно гэжэ тэрэ хэлэбэ.

1974 ондо СССР-эй арадай ажахые хүгжөөхэ түсэб ба бюджедтэ зарим тэды заһабаринуудые оруулха шухала гэжэ комиссинууд тоолоно. Эд бараа, эдэнэй дунда пумаажан, нооһон, торгон бүдүүдые, гутал, нэхэмэл зүйлнүүдые, мүн бусад продукцинуудые худалдалга 155 миллиард түхэригөөр ехэ болгогдохоор хараалагдана.

Эд бараа худалдалгые ехэдхэһэнтэй, хараалалгануудые тодоруулһантай дашарамдуулан, 1974 ондо СССР-эй гүрэнэй бюджедэй оршо 121,9 миллион түхэригөөр ехэдхэхые комиссинууд дурадхана.

Энэ мүнгэ зөөри районно түбүүдые, районой мэдэлэй хотонуудые, хүдэлмэришэнэй һууринуудые болбосон түхэлтэй болголгодо гаргашалха шухала гэжэ комиссинууд тоолоно.

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй табиһан гүрэнэй түсэб тухай хуулиин проектые комиссинууд хаража үзөөд, дээрэ дурсагдаһан заһабаринуудые хараада абажа, тэрэниие баталхыень дурадхана гэжэ В. Г. Ломоносов мэдээсээ. Оршын талаар 194 миллиард 301 миллион түхэриг, гаршын талаар 194 миллиард 0,88 миллион түхэриг байха, гаршаһаа оршын 213 миллион түхэригөөр дээшээ байха заһабаринуудтайгаар СССР-эй 1974 оной гүрэнэй бюджет баталха гэһэн дурадхал комиссинууд оруулна.

Правительствын табиһан СССР-эй 1974 оной гүрэнэй бюджет тухай хуулиин проектые комиссинууд мүн лэ хаража үзөөд, оруулагдаһан дурадхалнуудые хараада абажа, тэрэниие баталхыень дурадхана.

СССР-эй 1972 оной гүрэнэй бюджедэй гүйсэдхэл тухай тоосоое түсэблэлгын-бюджетнэ, һалбаринуудта хабаатай комиссинууд хаража үзэн, СССР-эй 1972 оной гүрэнэй бюджедэй гүйсэдхэл тухай тоосоо баталхые дурадхаа.

Депутат **Н. Ф. Васильев** — РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо—үгэ хэлэлгэ эхилбэ.

— Бүгэдэ арадай социалис мүрысөө дэлгэрүүлхэ, 1973 ониие юһэдэхи табан жэлэй шиидхэхы жэл болгохо гэһэн Коммунис партиин уряа хүн бүхэнэй зүрхэ сэдьхэлдэ ехэ баяр үүсхэй угтагдаа. Россин Федерациин ажалшад оронойнгоо экономико болон соёлые хүгжөөхэ хэрэгтэ зохихо хубитаяа оруулна, — гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглэбэ. Түсэблэлгын-бюджетнэ ба һалбаринуудта хабаатай комиссинуудай ажаглалтанууд болон заһабаринуудые хараада абалсан, 1974 ондо СССР-эй арадай ажахые хүгжөөхэ гүрэнэй түсэб ба СССР-эй гүрэнэй бюджедые баталха гэһэн дурадхал оруулаа.

Украинын КП-гэй ЦК-гай секретарь, депутат **Я. П. Погребняк** ингэжэ тэмдэглэбэ. Украинын компартиин ЦК-гай, республикын Верховно Соведэй баярай хамтын заседани дээрэ Арадуудай хани барисаанай орден барюулхадаа, КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежневэй хэлэһэн үгэ, эндэхи партийна, Соведүүдэй хүдэлмэрилэгшэдтэй уулзаха ба хөөрэлдэхэдөө хэһэн гүнзэгы удхатай ажаглалтанууд, хүсэһэн хүсэлэнгүүд, политическэ, ажахын тон шухала зорилгонуудые шиидхэхэ хэрэгтэ Украинын ажалшадай оролдолго хүсэлэлгэеэ үргэдхэхэ ябадалдань партийна, Соведүүдэй органуудта туһалаа.

Белоруссиин ССР-эй Министрнүүдэй Соведүүдэй Түрүүлэгшэ, депутат **Т. Я. Киселев** ингэжэ мэдүүлбэ: Леонид Ильич Брежнев КПСС-эй ЦК-гай Пленум дээрэ оронойнгоо арадай ажахын хүгжэлтые тодорхойгоор шэнжэлээ, экономикоёо саашадань хүгжөөхэ нөөсэнүүд ба арга боломжонуудые элирүүлээ. Республикын партийна, Соведүүдэй ба ажахын зургаанууд тэдэ заабаринуудыень амжалтатайгаар бэелүүлхын түлэ шухала бүхы юумэ хэхэ, кадрнуудай эмхидхэхы, хэрэгээ бүтээхэ хаба шадабариие улам һайжаруулха, дааһан хэрэгэй түлөө харюусалгыень дээшэлүүлхэ байха.

Түсэбтэ табан жэлэй эхинһээ хойшо үнгэрһэн үе соо Белоруссиин промышленностиин, хүдөө ажахын түйлалтын даб дээрэхи дүнгүүдые харуулха баримтанууд болон тоонуудые үгэ хэлэгшэ дурдаба.

Саг үргэлжын комиссинуудай ажаглалтанууд ба заһабаринуудые хараада абалсан, ороной 1974 оной түсэб болон бюджедые баталха гэжэ Белоруссиин түлөөлэгшэ дурадхаба.

КПСС-эй Орловско обкомой нэгэдэхи секретарь, депутат **А. В. Коваленко** үгэ хэлэхэдээ, КПСС-эй ЦК-гай һүүлэй Пленум, СССР-эй Верховно Соведэй сесси Коммунис байгуулалтын, партиин ба гүрэнэй гадаадын политическэ программа бэелүүлхэ хэрэгтэ манай ороной асари ехэ амжалтануудые түйлаһыень тон эли тодоор харуулаа. КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежневэй хани еһоной албанай хэрэгээр Инди ошоод бусаһаниинь түүхэтэ удха шанартай байна, КПСС-эй ЦК-гай, тэрэнэй Политбюрогой, Совет гүрэнэй ба Леонид Ильич Брежневэй өөрынь эрхилдэг уласхоорондын эдэбхитэй, эршэмтэй ажал ябуулгын ашаар Советскэ Союзай уласхоорондын нэрэ хүндын улам ехэ боложо, социалис хани харилсаанай бэхижэжэ, бүхы дэлхэй дээрэ таарамжатай хубилалтануудай боложо байһые гэршэлһэн үшөө нэгэ түйлалта болоно Энээнэй түлөө манай партида, тэрэнэй Ленинскэ Центральна Комитедтэ, нүхэр Леонид Ильич Брежневтэ, Политбюрогой гэшүүдтэ совет хүнүүд үнэн зүрхэнэй баяр баясхалан хүргэнэ, юһэдэхи табан жэлэй даабаринуудые жэншэдгүй дүүргэхын түлэ шухала бүхы юумэ хэхэбди гэжэ найруулна.

А. В. Коваленко промышленностиин, хүдөө ажахын талаар Оренбургска областиин түйлаһан амжалтанууд тушаа тодорхойгоор тоггон хэлээ.

Волгоградска областиин таряашад газар таряалангай продуктнуудые бүри ехээр абахын түлөө бүхэсоюзна социалис мүрысөөндэ оролсоод, баян ургаса түйлаа,— гэжэ тус областиин «Красный Октябрь» колхозой түрүүлэгшэ, депутат **А. С. Тапилин** хэлэбэ. Хүдөө ажахынгаа үйлэдбэри бүхы талаарнь хүгжөөхэ зорилгоор манай Коммунис партиин, Совет гүрэнэй сэхэ шууд баримталан бэелүүлдэг политика совет арадай ажалай баатаршалга хангадаг гол нүхэсэл болоно.

«Красный Октябрь» колхозой таряашад зохихо хубитаяа оруулаа. Гектар бүриһөө 33,6 центнер ургаса хуряажа абаһан байна. Гүрэндөө миллион үлүүтэй пууд таряа худалдаба. Энэмнай дүрбэн жэлэй түсэбһөө дээшэ хэмжээтэй болоно гэбэ.

1974 оной гүрэнэй түсэбые бүрин һайшаагаад, тосхоной ажалшад түсэбтэ табан жэлэй дүрбэдэхи жэлэй даабаринуудые амжалтатайгаар дүүргэхын түлэ хамаг хаба шадалаараа ажаллаха байха гэжэ депутат найдуулба.

КПСС-эй Калининградска обкомой нэгэдэхи секретарь, депутат **Н. С. Коновалов** үгэ хэлэхэдээ, партиин XXIV съездын Директивэнүүдэй үндэһөөр хараалагдаһан, 1974 ондо арадай ажахые хүгжөөхэ гүрэнэй түсэб ба гүрэнэй бюджет совет арадай үндэһэн аша туһада, Коммунис байгуулалтын мүнөөнэй шатын эрилтэнүүдтэ харюусана. Ерэхэ жэлэй арадай ажахын түсэб ба гүрэнэй бюджедые областиингоо бүлэг депутадуудай үмэнэһөө бүрин һайшаанаб. тэрэниие баталха гэһэн дурадхал дэмжэнэб гэбэ.

Удаа тээнь Калининградска областиин экономико хүгжөөлгын хэдэ хэдэн асуудалнууд дээрэ тогтоо.

Тиин СССР-эй Верховно Соведэй Союзай Соведэй хоёрдохи заседани дүүрэв.

СССР-эй Верховно Соведэй сесси декабриин 13-да үргэлжэлхэ.

(ТАСС).

1974 ОНДО СССР-эй АРАДАЙ АЖАХЫЕ ХҮГЖӨӨХЭ ГҮРЭНЭЙ ТҮСЭБ ТУХАЙ

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо, СССР-эй Госпланай Түрүүлэгшэ, депутат Н. К. БАЙБАКОВОЙ элидхэл

...эд депутадууд! ...жэлдэ манай орон до...шье, гадаадыншье по...да нилээд ехэ амжал...ые түйлаа. Юһэдэхи ... жэлэй гурбадахи. ...хы жэлэй түсэбые ...хын түлөө совет арад ...элдэ ехэ дэбжэлтэтэй...жаллаһан байна. Ма... Коммунис парти болон ...гүрэн КПСС-эй XXIV ...н найруулһан Эб най...лай программые удаа ...ар, эдэбхи үүсхэлтэй...элүүлнэ. Байгша ондо ...эй Центральна Коми... ЦК-гай Политбюро, ... Брежнев өөрөө дэлхэйн ...измын байдалые саа... батадхаха. Советскэ ... болон аха дүү социа... оронуудай үүсхэлээр ...орондын оршондо түй...ан бүтэмжэтэ һайн хубилалтые тогтонижуулха, уласхоорондын түгшүүрилэй һуларалгые батадхаха, мүн элдэб социальна байгуулалтатай гүрэнүүдэй хоорондохи харилсаанда эбтэй эетэйгээр зэргэ оршохо гэһэн ёһые мандуулха зорилгоор гадаадын политикын хэдэн шухала алхамуудые бэелүүлһэн байна. Советскэ Союзай эб найрамдалта гадаадын политикые амгалан тайбан байдал болон социальна дэбжэлтые үнэтэй дээрэ тооложо байгаа бүхы хүнүүд һайшаан дэмжэнэ. Энээниие Эб найрамдалта хүсэнүүдэй бүхэдэлхэйн конгресс эли тодоор гэршэлжэ, тэрээндэ хабаадагшад Коммунис партиин, совет арадай эб найрамдалай түлөө тэмсэлдэ дүүргэжэ байгаа элитэ ехэ үүргые үндэрөөр сэгнэһэн байна.

Совет гүрэнэй нэрэ хүндэнь дэлхэйн арадуудай дунда жэлһээ жэлдэ дээшэлнэ. Ажахын болон соёл культурын байгуулалтада манай түйлаһан амжалтанууд эндэ шухала үүргэ дүүргэнэ. Энэ хадаа КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэринүүдые бодото дээрэнь бэелүүлхын түлөө совет арадай эрхилжэ байгаа баатарлиг ажалай, партиин Центральна Комитедэй политическэ болон эмхидхэлэй ехэ хүдэлмэриин үрэ дүн мүн.

Хойто жэлэй түсэбэй гол даалгабаринуудые таанадта элидхэхын урда тээ 1973 ондо, мүн табан жэлэй гурбан жэлэй туршада манай экономикын хүгжэлтын гол шухала дүнгүүд дээрэ тобшоор тоттожо хэлэхыемни зүбшөөгыт.

...ОНДО, МҮН ТАБАН ЖЭЛЭЙ ГУРБАН ЖЭЛЭЙ ТУРШАДА СССР-эй АРАДАЙ АЖАХЫН ХҮГЖЭЛТЫН ДҮНГҮҮД

... жэлэй түрүүшын ... жэлэй туршада ...эй арадай ажахы саа... хүгжөө. КПСС-эй ЦК-... декабриин (1972 он) ...эй шиидхэбэринүүдые ...хэ, тушаа абтаһан ...энүүдэй, мүн 1973 ...арадай ажахын түсэбые ...hоонь урид дүүргэхын ...дэлгэрһэн бүхэсоюзна ...ис мүрысөөнэй ашаар ... оной гол даалгабари... дүүргэгдэхэ, үлүүлэн ...дхэхэ байна.

...эглэмжэ болон нөөсэл... ашаглагдадаг ороной ...льна доход 1973 он... процентээр нэмэхэ ...түбхын түрүүндэ тэм... хэрэгтэй. Харин ...1972 онуудта энэнь ...зэргээр 4,6 процен...эмэдэг байгаа. Ондоо...элэхэдэ, национальна ... ургалта табан жэлэй түрүүшын хоёр жэлэй жэл бүриин дунда зэргын ургалтые 1,4 дахин үлүүлхэнь. Бүхы дээрээ табан жэлэй гурбан жэлэй туршада национальна доходой ургалтань 44 миллиард түхэриг боложо, дайнай урдахи 1940 оной бүхы национальна доходһоо ехэ байна. Эдэ жэлнүүдэй туршада национальна доходой урданайхилаа үлүү хубинь хэрэглэмжын фондодо зорюулагдаа. Национальна доходой юрэнхыдөө 16,4 процентээр ехэ болохоодонь, хэрэглэмжын фонд 18 процентээр нэмэхэнь.

Промышленна үйлэдбэриин түсэб 1973 ондо үлүүлэн дүүргэгдэхэнь. Промышленна продукци бүтээн гаргалга 7,3 процентээр ехэ болохо. Харин энэнь, түсэбэй ёһоор, 5,8 процентээр нэмэхэ байгаа. Түсэбһөө гадуур 7 миллиард гаран түхэригэй продукци бүтээгдэжэ худалдагдаха юм. Табан жэлэй гурбан жэлэй туршада промышленна продукциин хэмжээн 23,1 процентээр нэмэхэ, тэрэ тоодо «А» бүлэгөөр 24,1 процентээр, «Б» бүлэгөөр 20,3 процентээр ехэ болохо юм.

Табан жэлэй гурбан жэлэй туршада электроэнерги абалга 174 миллиард киловатт часаар, нефть болон газова конденсат абалга 75 миллион гаран тонноор ехэ болохо, 15 миллион гаран тонно ехэ булад хайлуулагдаха, 680 мянган хэһэгээр олон автомобиль, 9,3 мянган хэһэгээр олон металл отолдог станогууд, 933 миллион түхэригөөр ехэ хүдөө ажахын машинанууд бүтээгдэхэ, 14 миллион гаран тонноор ехэ цемент абтаха, 850 миллион дүрбэлжэн метрээр ехэ бүд нэхэгдэхэ, 134 миллион шахуу хэһэг олон трикотажна зүйлнүүд бүтээгдэхэ, 1,4 миллион шахуу олон холодильнигууд, 885 миллион түхэригөөр ехэ мебель бүтээгдэхэ юм. Мүн бусад янзын продукци гаргалга ехэ болохо.

Хүдөө ажахын ажалшад ехэ үрэ дүн түйлаа. Урда урда жэлнүүдэйхиһээ үлүү ехэ ургаса — 220 миллион гаран тонно таряан абтаба. Энэнь нёдондонойхидо орходоо 52 миллион тонноор ехэ. Орооһо таряа худалдан абаха арадай ажахын түсэб нилээд үлүүлэн дүүргэгдэбэ. Урда жэлнүүдтэ орходоо һураггүй ехэ хлопок — 7,6 миллион гаран тонно ургаса абтаба. Хлопок ургуулдаг республиканууудай ажалшад манай хүнгэн промышленностиие хүгжөөхэ бата бэхи үндэһэ һуури байгуулна. Мүн нёдондо жэлэйхидэ орходоо нилээд ехэ саахарай свёкло, наран сэсэг, овощ, хартаабха, сай хуряагдажа бэлэдхэгдээ. Колхоз, совхозууд шэрүүн хатуу үбэлжэлгын болобошье, үхэр мал болон шубуудай тоо толгойе олошоруулжа, ашаг үрыень дээшэлүүлжэ, мал ажалай продукци худалдаха түсэб амжалтатайгаар дүүргэгдэжэ байна.

Хүдөө ажахын материально-техническэ үндэһэ һуури саашадань бэхижүүлхэ хэмжээ ябуулганууд шууд бэелүүлэгдэнэ. Табан жэлэй гурбан жэлэй туршада хүдөө ажахые хүгжөөлгэдэ мүнгэ һомолхо эшэ үндэһэнүүдһээ 72 миллиард шахуу түхэриг капитальна һомололго зорюулагдаа. Энэнь табан жэлэй түсэбөөр энэ үедэ хараалагдаһанда орходоо 2,5 миллиард шахуу түхэригөөр ехэ.

Үйлэдбэриин, байрын-коммунальна болон соёл культурын байгуулалтын талаар ехэ түсэб дүүргэгдээ. Гурбан жэлэй туршада арадай ажахыда зорюулагдаха капитальна һомололгын хэмжээн 280 миллиард гаран түхэриг болохо. Тиигэжэ ороноймнай үйлэдбэриин гол фонднууд 26 процентээр ехэ боложо, 1972 оной сэнгээр 670 миллиард түхэригтэ хүрэхэ юм.

1973 ондо капитальна һомололгын хэмжээн 98 миллиард шахуу түхэриг болохо. Ехэ хүсэтэй агрегадуудаар хангагдаһан, орёо техникэ болон түрүү технологитой хэдэн зуун предприяти, цехүүд болон объектнүүд промышленностьда ашаглалтада оруулагдаа юм.

Ороноймнай транспорт амжалтатайгаар хүгжэжэ байна. Бүхы янзын транспортаар ашаа шэрэлгын түсэб 1973 ондошье, мүн табан жэлэй гурбан жэлдэшье дүүргэгдэжэ байна.

1973 ондо бодото олзо доход, хүн бүхэндэ абажа харабал, 4,5 процентээр ехэ болохо, харин бүхы дээрээ табан жэлэй гурбан жэлэй туршада 13,5 процентээр нэмэхэ юм. Байгша ондо эгээн бага салин хүлһэнэй хэмжээн һарын 70 түхэригтэ хүрэхэ. Тэрээнтэй хамта Алас-Дурна зүгэй, Сибириин, Дунда болон Урда Ураалай, Казахстан болон Дунда Азиин үйлэдбэриин һалбаринуудта ажалладаг дундуур салинтай хүдэлмэрилэгшэдэй мүнгэ түлөөһэн нэмээгдэхэ байна. Промышленностьда һүниин сагта хүдэлһэнэй түлөө, нэмэлтэ түлөөһэн ехэ болоо. Ажалладаг эхэнэрнүүдэй ажал хүдэлмэриин байдалые, һуудалыень һайжаруулха талаар, тэрэшэлэн наһа бараһан сэрэгэй алба хаагшадай бүлэнэртэ түлэгдэдэг пенсиие ехэ болгохо талаар хэмжээнүүд бэелүүлэгдэжэ байна.

Үргэн хэрэглэмжын эд товарнуудай ехээр бүтээгдэдэг болоһоной ашаар розничнэ товарай эрьесын хэмжээе гурбан жэлэй туршада 20 гаран процентээр ехэ болгохо арга олдожо, харин тэрэнэй бүхы хэмжээниинь 1973 ондо 184,4 миллиард түхэригтэ хүрэхэ юм. Эрхим һайн шанартай хубсаһан, гутал, культурна, ажаһуудалай эд товарнууд улам ехээр худалдагдана. Гэбэшье арадай хэрэглэмжын зарим эд товарнуудай янза түхэлынь, шанарынь хүн зоной һанаһанда үшөөл гүйсэд хүрэдэггүй байна.

Совет хүнүүдэй гэр байрые һайжаруулха гэшэ арад зоной байдал һайжаруулха шухала шэглэл юм. Байгша табан жэлэй түсэбые дүүргэлтэ болгохо үедэ байрын барилгада табан жэлэй түсэбөөр хараалагдаһанда орходоо 3 миллиард түхэригөөр ехэ гүрэнэй капитальна һомололго зорюулагдаа. 1973 ондо хамта дээрээ 108,4 миллион дүрбэлжэн метр талмайтай байрын гэрнүүд баригдаха. Харин табан жэлэй гурбан жэлэй туршада 323 миллион дүрбэлжэн метр талмайтай байрын гэрнүүд баригдажа, энээнэйнь ашаар 34 миллион хүн гэр байраяа һайжаруулаа.

Табан жэлэй үнгэрһэн жэлнүүдтэ гэгээрэл, соёл культура, элүүрые хамгаалха хэрэг саашадаа хүгжөөгдөө. Хүдэлмэрилхэ, ажалшадай амарха эрхэ нүхэсэл нилээд һайжараа.

Гэхэтэй хамта, арадай ажахые хүгжөөхэ хэрэгтэ һайн үрэ дүнгүүдэй түйлагдабашье, зарим тэды бэрхэшээлнүүд, дутуу дунданууд үзэгдэжэ, 1971—1973 оной даалгабаринууд хэдэн талаар гүйсэд дүүргэгдээгүй байха юм. Энэ ямар ушарһаа болооб гэхэдэ, хүдэлжэ байгаа предприятинуудтахи үйлэдбэриин ургалтын арга боломжонууд гүйсэд ашаглагдаагүй, шэнэ баригдаһан предприятинууд ааляар ашаглагдана, ниитын үйлэдбэриин аша үрые, түбхын түрүүндэ ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ талаар даалгабаринууд хүсэд дүүргэгдэнэгүй.

Нүхэд депутадууд! Энэ сессиин урда КПСС-эй ЦК-гай Пленум боложо, 1974 ондо арадай ажахые хүгжөөхэ гүрэнэй түсэбые һайшаагаад, тэрэниие СССР-эй Верховно Соведэй сессиин үзэмжэдэ табяа. Дотоодын болон гадаадын политикын талаар партиин XXIV съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлхэ шухала зорилгонууд тухай КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежнев Пленум дээрэ ехэ үгэ хэлээ.

Экономикын хүгжэлтые бодото гүнзэгыгөөр хэһэн шэнжэлэлгынь, мүн үгэ соонь хэлэгдэһэн һанамжа, тобшололнууд бүхы түсэблэлгын болон ажахын эмхинүүдэй хүдэлмэриие һайжаруулха, 1974 оной түсэб дүүргэлгэдэ ажалшадые элсүүлхэ хүтэлбэрилхы үндэһэн һуури болохо ёһотой.

АРАДАЙ АЖАХЫН ХҮГЖЭЛТЫН ТЕМП БОЛОН ТЭРЭНЭЙ ТААРАЛДАЛ, 1974 ОНОЙ ТҮСЭБЭЙ ЗОРИЛГОНУУД

Танай үзэмжэдэ табигдаад байһан, 1974 ондо СССР-эй арадай ажахые хүгжөөхэ гүрэнэй түсэб хадаа промышленностиин хэдэн һалбаринуудай хүгжэлтые түргэдхэхэ, хүдөө ажахын материально-техническэ үндэһэ һууриие саашадань бэхижүүлхэ, техническэ дэбжэлтые түргэдхэхэ, хүн зоной байдал улам һайжаруулха гэжэ хараална. 1971—1973 онуудта түйлагдаһанда орходоо экономикын хүгжэлтын гүйсэдхэлнүүдые һайжаруулха, арадай ажахын таараалдалые улам һайжаруулха гэжэ түсэб дотор хараалагдана. 1974 ондо национальна доходой ургалтань 6,5 процент болохо. Харин 1971—73 онуудта энэнь дунда зэргээр 5,2 процент байһан юм. Тинхэдэ национальна доходой бүхы ургалтань 1974 ондо нилээд ехэ боложо, 20 миллиард гаран түхэриг болохо, харин энэнь 1971—1973 онуудта дунда зэргээр 14,6 миллиард түхэриг байһан юм.

Хэрэглэмжын эд бараануудые үлэмжэ түргэнөөр үйлэдбэрилэн гаргаха гэжэ түсэбөөр хараалагдана. Энээнэй ашаар, хүн зоной бодото олзо доходые 5 процентээр ехэ болгохо арга олдохо. Харин энэнь 1971—1973 онуудта 4,3 процент байһан юм.

Ажалай бүтээсын дээшэлүүлэгдэһэнэй ашаар, промышленна продукциин ургалтын арбанай юһэн хуби шахуунь, мүн барилга-хабсаралгын хүдэлмэриин, хүдөө ажахын продукциин болон түмэр замай транспортаар ашаа шэрэлгын бүхы ургалтань түйлагдаха байна.

(Үргэлжэлэлынь 2-дохи нюурта).

1974 ОНДО СССР-эй АРАДАЙ АЖАХЫЕ ХҮГЖӨӨХЭ ГҮРЭНЭЙ ТҮСЭБ ТУХАЙ

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо, СССР-эй Госпланай Түрүүлэгшэ, депутат Н. К. БАЙБАКОВОЙ элидхэлэй түгэсхэл

(Түгэсхэл. Эхининь 1-дэхи нюурта).

ПРОМЫШЛЕННОСТЬ

Промышленна продукциин үйлэдбэрие 1973 онойхидо орходоо 6,8 процентээр ехэ болгохо, тэрэ тоодо «А» бүлэгэй продукцие 6,6 процентээр, «Б» бүлэгэй продукцие — 7,5 процентээр ехэ болгохо гэжэ хараалагдана.

1974 оной түсэб дотор **түлишэ-энергиин һалбаринуудта** ехэ анхарал хандуулагдаа. Электроэнерги абалгые 975 миллиард киловатт-часта хүргэхэ, энэнь байгша оной хэмжээнһээ 6,6 процентээр ехэ байха гэжэ хараалагдана.

Түлишын гол янзануудые абалгые иимэ хэмжээгээр ехэ болгохо гэбэл: нефть болон газова конденсат — 30 миллион шахуу тонноор гү, али 7 процентээр, газ абалгые — 20,8 миллиард кубическа метрээр гү, али 8,8 процентээр ехэ болгохо. Тиихэдээ Баруун Сибирьтэ, Казахай ССР-тэ, Дунда Азида, Коми АССР-тэ, Удмуртиин АССР-тэ, Пермскэ болон Оренбургын областьнуудта нефть, газ урданайхиһаа ехээр абадаг болохо гэжэ хараалагдаа. Ерэхэ жэлдэ бүхы дээрээ 9 мянга гаран километр утатай, нефть болон газ дамжуулдаг соргонууд, мүн 85 насосно болон компрессорнүүдэй станцинууд ашаглалгада оруулагдаха байна.

Нефть буйлуулгые 6,8 процентээр ехэ болгохо гэжэ хараалагдана. Мүн 679,1 миллион тонно нүүрһэ абаха гэхэ гү, али байгша онойхидо орходоо 10 миллион тонноор ехые абаха гэжэ хараалагдана.

1974 оной арадай ажахын түсэб арадай ажахые болон хүн зониие түлишөөр, электрын элшээр таһалдаагүйгөөр, гол түлэб жэгдэ һайнаар хангаха гэжэ хараалба.

Металлургическа промышленность саашадаа хүгжөөгдэхэ. Үйлэдбэриин нийтэ ургалтын талааршье, мүн хара металлнуудай шанар һайжаруулха, эгээл арьбан һайн хабтайлгамал түмэр, труба болон метизүүдые ехээр бүтээдэг болохо талаар металлургическа промышленностиин үмэнэ зорилгонууд табигданхай. 135,9 миллион тонно булад хайлуулха, хабтайлгамал түмэр үйлэдбэрилгые 95,2 миллион тоннодо хүргэхэ, мүн 15,1 миллион тонно соргонуудые бүтээн гаргаха хэрэгтэй. Сасуулхын тулада хэлэбэл, эгээн хүгжэнги капиталис орон болохо США-да 1972 ондо 123 миллион тонно булад хайлуулагдаа һэн.

Пластмасса болон бусад шэнэ материалнуудай бии болобошье, хара металлнууд хадаа юумэ бүтээхэ, хэхэ гол материал байһаар зандаа гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Тиин хара металлургиин ургалтаһаа машина бүтээлтын продукци ехэ болгохо, капитальна барилгые ехэдхэхэ хэмжээн нилээд дулдыдаха юм.

Һүүлэй жэлнүүдтэ хара металлнуудые үйлэдбэрилхэ ябадал арадай ажахын улам ехэ боложо байгаа хэрэглэмжэһээ нэгэ бага гээгдэжэ ябаа гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй. СССР-эй Минчермет дутагдалнуудые усадхаха тушаа хэмжээнүүдые абаха ёһотой. Минтяжстрой болон Минмонтажспецстрой гээшэнүүд хара металлургиин предприятинуудые бариха түсэб хангаха, харин Минтяжмаш болон машина бүтээлгын бусад министерствэнүүд эдэ предприятинуудые саг соонь түхеэрэлгээр хангаха зэргэтэй.

Үнгэтэ металлургида алюмини бүтээн гаргалгые 8,2 процентээр, никель бүтээлгые — 13,7 процентээр ехэдхэхэ гэжэ хараалагдана. Зэд болон бусад үнгэтэ, шухаг металлнуудые мүн түргэнөөр, ехээр үйлэдбэрилдэг болохо гэжэ хараалагдаа.

Химиин болон нефтехимиин промышленность урданайхидаал адли бушуу түргэнөөр хүгжөөгдэжэ, продукциинь ургалта 1974 ондо 9,8 процент болохо байна. Минеральна үтэгжүүлгэ бүтээлгые 11,2 процентээр ехэ болгожо, бүхы хэмжээень 80,2 миллион тоннодо хүргэхэ хэрэгтэй. Мүн синтетическэ каучук 11,8 процент, автомобилиин покрышка 10,7 процент ехээр бүтээдэг болохо хэрэгтэй.

Минеральна үтэгжүүлгэ үйлэдбэрилхэ бүхы хэмжээн дотор холимол болон элдэб олон зүйлэй үтэгжүүлгын хэмжээн 76 процент хүрэтэр дээшэлүүлэгдэхэ юм. Харин энэнь 1970 ондо 62,6 процент байгаа. Синтетическэ дабирхай болон пластмасса абалга 10,1 процентээр ехэдхэгдэхэ, харин тиихэдэнь 16,5 процентээр ехэ полиэтилен, 14 процентээр ехэ полистирол бүтээн гаргагдаха байна.

Техническэ дэбжэлтые хангаха гол һалбари бологшо **машина бүтээлгэдэ** 1974 оной түсэб дотор ехэ анхарал хандуулагдана. Машина бүтээлгын продукцие 10,1 процентээр ехэ болгохо гэжэ түсэбөөр хараалагдаба. Тиихэдээ хүдөө ажахын машинануудые, автомобильнуудые, хүнгэн болон эдеэ хоолой промышленностиин түхеэрэлгые, тоо бодолгын техникын хэрэгсэлнүүдые үлэмжэ түргэнөөр бүтээдэг байха гэжэ хараалагдана.

Ой модоной, целлюлозно-саарһанай болон модо болбосоруулгын промышленность тушаа хэлэбэл, модо бэлэдхэлгые ороной зүүн талын нютагуудта улам гүнзэгырүүлхэ гэжэ түсэблэгдэнэ. 1974 ондо барилгын модо шэрэлгэ 2,5 миллион кубическа метрээр ехэ болохо. Модые бүри олон янзаар хэрэглэжэ, модоной үлэгдэлнүүдые ашаглахада, модон материалые 20 миллион гаран кубическа метрээр ехэдхэхэ арга олдохо. 7,2 процентээр ехэ целлюлозо, 8,4 процентээр ехэ картон, 2,5 процентээр ехэ саарһан гаргагдаха юм.

Шэнэ предприятинуудые ашаглалгада оруулха түсэбэй хүсэд дүүргэгдээгүй ушарһаа, мүн баригдаһан предприятинуудые бүхы хүсэндэнь түргэн хүргэдэггүй дээрэһээ, хүдалжэ байгаа предприятинуудай хүсэ шадалые дутуу ашагладаг ушарһаа целлюлозно-саарһанай продукци бүтээн гаргалта ааляар дээшэлнэ гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй.

Барилгын материалнуудай промышленностьда цемент бүтээлгэ 4,9 процентээр дээшэлхэ, асбоцементнэ лист үйлэдбэрилгэ — 4,6 процентээр, асбест — 6,2 процентээр ехэ болохо, мүн 3,5 процентээр ехэ барилгын шэл үйлэдбэрилэгдэхэ байна. Энэнь түс материалнуудаар арадай ажахын хэрэглэмжые гол түлэб хангаха юм.

Түүхэй эдүүдые улам һайнаар, гүйсэд дүүрэнээр ашаглаһанай, үйлэдбэриин предприятинуудые улам һайнаар ашаглажа, эд товарнуудай янза, түхэл болон шанарые һайжаруулһанай ашаар арадай хэрэглэмжын эд товар гаргадаг һалбаринуудые хүгжөөхэ, эдэ һалбаринуудта саашадаа улам ехэ продукци абадаг болохо гэжэ 1974 оной түсэб дотор хараалагдаба. Арадай хэрэглэмжын эд товарнуудые үйлэдбэрилгэ 7,5 процентээр дээшэлүүлэгдэхэ юм.

Хүнгэн промышленностиин продукци гаргалга 4 процентээр нэмэхэ. 10 миллиард үлүүтэй дүрбэлжэн метр элдэб бүхы янзын бүд үйлэдбэрилэгдэхэ байна. Нооһон болон торгон бүдүүдые, нэхэмэл бэшэ материал, дотор хубсаһанай трикотаж, арһан гутал, илангаяа шэнэ моодын гуталнуудые үлэмжэ түргэнөөр бүтээдэг болохо гэжэ хараалагдана. Шанарай талаар гүрэнэй тэмдэгтэй шэнэ янзын хэрэгсэлнүүдые, мүн хүн зоной илангаяа асуудаг, хэрэглэдэг эд хэрэгсэлнүүдые ехээр гаргаха гэжэ 1974 оной түсэб дотор хараалагдаа.

Эдеэ хоолой промышленностиин продукци гаргалгые 7,6 процентээр ехэдхэхээр хараалагдаба. Тиихэдээ свеклоһоо саахар абалгые 20 процентээр, ургамалай тоһо — 24 процентээр, үрэ жэмэсэй консервэнүүдые 15 үлүүтэй процентээр, виноградай архиие 24 процентээр ехээр абадаг болохо хэрэгтэй.

Мяха-һүнэй промышленностьда мяха абалга 7,6 процентээр, машиндагдаагүй һүнэй продукци — 7 процентээр ехэ болохо юм. Колбасна зүйлнүүд, сонгоогдоһон зүйл болон полуфабрикадуудые ехээр гаргаха шухала.

Эдеэнэй загаһанай продукциие 6,8 процентээр ехэ болгохо гэжэ хараалагдана.

Культурно-ажаһуудалай болон ажахын хэрэглэлэй эд товарнуудые үйлэдбэрилхэ хэрэгтэ түсэб дотор ехэ анхарал хандуулагдаа. Эдэ бүгэдые 20,5 миллиард түхэригтэ үйлэдбэрилэн гаргаха гү, али 10 процентээр ехэдхэхээр хараалагдаа. Холодильнигууд, телевизорнууд, мотоциклнууд, мебель, часууд, ювелирнэ хэрэгсэлнүүд, амһарта, ажаһуудалай химиин эд товарнууд ехээр бүтээгдэдэг болохо юм. Үнгэтэ телевизорнууд, хоёр камератай холодильнигууд, хубсаһа угаадаг автоматическа машина болон эрхим шанартай бусад эд товарнууд урданайхиһаа ехээр бүтээгдэдэг болохо.

ТЕХНИЧЕСКЭ ДЭБЖЭЛТЭ

Арадай ажахын бүхы һалбаринуудта **үйлэдбэриин техническэ** хэмжээе дээшэлүүлхэ үндэһэ һуури бологшо машина бүтээлгын продукциин шэнэ янзануудые бүтээдэг болохо тушаа түсэб дотор ехэ анхарал хандуулагдаа. Жэшээнь, 4 мянга гаран шэнэ янзын машина, түхеэрэлгэ болон приборнуудые бүтээн гаргаха хэрэгтэй. Түрүү технологи нэбтэрүүлхэ, үйлэдбэриин ябадалые онъһожоруулха, автоматизаци нэбтэрүүлхэ талаар 540 даалгабари хараалагдаа, тэрэ тоодо 80 шахуу шэнэ технологическа процессүүдые шудалха гэжэ хараалагдана.

Прибор бүтээлгэдэ шэнэ түхэлэй 700 гаран хэрэгсэл бүтээдэг болохо хэрэгтэй. Хара металлургидахи технологическа процессүүдые үргэлжэдэнь онъһожоруулха хэрэгтэ шухала удха шанартай шэнэ приборнууд болон автоматизациин хэрэгсэлнүүдые бүтээн гаргаха талаар 23 даабари түсэбтэ оруулагдаа. Мүн шэнэ түхэлэй машина, түхеэрэлгэ үйлэдбэрилхэ талаар бусад министерствэнүүдтэ ехэ даабаринууд хараалагдаа.

Арадай ажахын бүхы **һалбаринуудта үйлэдбэриин технологие** нарижуулан һайжаруулха тушаа 1974 оной түсэбтэ ехэ анхарал хандуулагдаба.

Арадай ажахын бүхы **һалбаринуудта үйлэдбэриин** процессүүдые үргэлжэдэнь онъһожоруулхын тулада хэрэглэгдэдэг түхеэрэлгэ нилээд ехээр бүтээгдэдэг болохо. Жэшээнь, хүдөө ажахын үйлэдбэридэ 13 янзын шэнэ трактор бүтээн гаргадаг болохо, тэрэшэлэн элдэб хүдэлмэридэ хэрэглэгдэхэ мүнөө үеын 77 янзын хүдөө ажахын машина бүтээн гаргадаг болохо гэжэ хараалагдаа.

Предприятинууд, үйлэдбэриин нэгэдэлнүүд болон территориальна эмхинүүдые хүтэлбэрилхэ автоматизированна системэнүүдые байгуулха, тэдээндэ тоололгын электронно техникэ ехээр хэрэглэхэ гэжэ түсэб дотор хараалагдаа. 650 системэ ашаглалгада оруулагдаха, тэрэ тоодо технологическа процесс болон агрегадуудые автоматизацилха 200 гаран системэ хүдэлжэ эхилхэ байна. Предприятинууд болон эмхи зургаануудта тоололгын 500 гаран эмхи бии болохо хэрэгтэй. Эдэнь хоёрдохи үеын ЭВМ-үүдһээ гадна, «Ряд» гэдэг нэгэдхэмэл системын гурбадахи үеын бүри һайн машинануудаар хангагдаха байна.

Арадай ажахые түсэблэлгэ арадай ажахын бүхы һалбаринуудта техническэ дэбжэлтын үргэн харгы хангаха ёһотой. Тиихэдээ нэгэн доро техническэ талаараа хуушараһан шиидхэбаринуудтэ хаалта табиха болоно. Энэ ушар хадаа арадай ажахын бүхы шатануудые хүтэлбэрилхэ хэрэгые һайжаруулха эрилтэ табина.

ХҮДӨӨ АЖАХЫ

Нүхэд депутадууд! Хүдөө ажахын продуктнуудые саашадань бүри ехээр үйлэдбэрилхэ, худалдаха, хүдөө ажахын материально-техническэ үндэһэ һуури бэхижүүлхэ ябадал 1974 оной түсэбөөр хараалагдана. Түсэбэй даабаринуудые дүүргэлгэ, хүдөө ажахые ашаг үрэ ехэтэй болгохо талаар манай партиин зохёоһон комплексно программые бэелүүлхэ талаар шэнэ алхам болохо байна.

Хүдөө ажахын продукциин нийтэ хэмжээн 1974 ондо 100 миллиард түхэригһөө ехэ болохо. Энэнь үндэр ургасын абтаһан энэ жэлэй хэмжээнһээ 6,4 процентээр ехэ болоно.

Колхоз, совхозуудай хүдөө ажахын талмайн гектар бүхэнһөө 1973 онойхиһоо 7,6 процент ехэ валовой продукци абтахаар хараалагдана. Хүдөө ажахыдахи ажалай бүтээсын ургалта 11 процентһээ дээшэ байха.

Хүдөө ажахыдахи үйлэдбэриин, мүн үйлэдбэриин бэшэ барилганuудта гүрэнэй капитальна һомололгоһоо 18,4 миллиард түхэриг гаргажа үгэхэ гэжэ 1974 оной түсэбөөр хараалагдана гэхэ гү, али 1973 онойхиһоо 11,6 процентээр ехэ зөөри зорюулагдаха байна. Колхозуудай капитальна һомололгын 9,5 миллиард түхэриг мүнгэн түсэб соо хараада абтана.

Газарые мелиорацилха талаар хүдэлмэриие 1974 ондо саашадань шангадхаха гэжэ хараалагдана. Гүрэнэй капитальна һомололгын ашаар 862 мянган га уһалагдадаг газар ашаглалгада тушааха бологдоно. Харин табан жэлэй түсэбэй ёһоор 767 мянган гектар газар уһалагдахаар хараалагдаһан юм.

Дунда Азиин ба Закавказиин республиканuудта, РСФСР ба Украиныи ССР-тэ уһалагдадаг газарай талмай ехэ болохо. Ороной баруун хойто, түбэй районуудта һайжаруулагдаһан бэлшээринүүдые уһалха хүдэлмэри дэлгэрэнхэй.

Овощ ургуулхын тула томо городууд болон промышленна түбүүд шадар уһалагдадаг газар ашаглаха талаар даалгабари түсэб соо түрүүшынхеэ баталагдахань.

Малай комплексно байранuудые, шубуунай фабриканuудые бариха талаар ехэ хэмжээнэй хүдэлмэри түсэблэгдэнэ.

1973 онтой сасуулхада, трактор 8,9 процент, ашаанай автомобиль — 11,2 процент, хүдөө ажахын машина — 12 процентһээ олоор үгтэхэ байна. К-700, Т-150 МТЗ-80 маркын хүсэ ехэтэй шэнэ тракторнуудые бүри олоор абажа байна. Хүдөө ажахыда имагтал «Нива», «Колос», «Сибиряк» гэжэ таряа хуряалгын шэнэ маркын комбайнууд үгтэхэ юм.

64,6 миллион тонно минеральна үтэгжүүлгэ хүдөө ажахыда эльгээгдэхэ гэхэ гү, али энэ жэлэйхиһээ 7,6 миллион тонно, табан жэлэй түсэбөөр 1974 ондо хараалагдаһанһаа, 1,6 миллион тонно ехэ үтэгжүүлгэ эльгээгдэхэ байна.

Хүдөө ажахы мүнөө үедэ үйлэдбэриин ехэ үндэһэ һууритай. Тэрэнииень бэхижүүлгэдэ ерэхэ жэлнүүдтэшье ехэ анхарал хандуулагдажа байха. Гэхэтэй хамта үйлэдбэриие ашагтайгаар эрхилхын, ажалай бүтээсэ, хүдөө ажахын үйлэдбэриин ашаг үрэ дээшэлүүлхын тула машина, минеральна үтэгжүүлгэ болон хүдөө ажахын бүхы техническэ баазые ашаг үрэ ехэтэйгээр хэрэгдэхэ асуудалда анхаралаа ехээр хандуулха шухала. Энээндэ КПСС-эй ЦК-гай энэ үнгэрһэн Пленум дээрэ үгэ хэлэхэдээ, Леонид Ильич Брежнев анхаралаа хандуулба.

ТРАНСПОРТ БА ХЭЛХЕЭ ХОЛБООН

1974 ондо бүхы түрэлэй траспортын ашаа шэрэлгые 5,3 процентээр ехэ болгохоор хараалагдана. Урда жэлнүүдэйхи шэнги, трубопроводно, автомобильна транспорт хурдан түргэнөөр хүгжөөгдэхэ юм. Трубопроводно транспортын ашаа шэрэлгэ 19 процентһээ дээшэ, автомобильна — 8 процент, гол мүрэнэй — 7,7 процент, далайн — 4,4 процент, түмэр замай — 3,1 процентээр ехэ болохо юм.

Транспортын материально-техническэ үндэһэн һуурие бэхижүүлхэ талаар ехэ хэмжээнэй хүдэлмэри дүүргэгдэхэ.

Далайн ба гол мүрэнүүдэй транспорт саашадаа ехээр хүгжөөгдэхэ, шэнэ суднануудтай болохо.

Гражданска авиациин флот шэнэ самолёдууд болон вертолёдуудтай болохо, нисэлгын аюулгүйе хангаха хэмжээнүүд абтаха.

Автомобильна транспортын ашаа шэрэлгэ 305 миллиард тонно-километр болохо байна. Автомобильна транспорт 400 мянгаһаа олон ашаанай шэнэ машинануудые абаха.

17 мянган километр хатуу хушалтатай автомобильна харгы ашаглалгада үгтэхэ, автозаправкын станцинууд, мүн техническэ харууһалгын станцинууд баригдаха байна.

Хэлхээ холбооной талаар хангалгын хэмжээн 7,8 процентээр ургаха. Телефонно станцинуудай нийтэ хэмжээ 6,6 процентээр ехэ болгохо гэжэ хараалагдана. Радио дамжуулгын, телевизионно станцинуудые бариха хүдэлмэри үргэлжэлүүлэгдэхэ.

КАПИТАЛЬНА БАРИЛГА

1974 ондо капитальна барилгын талаар ехэ зорилгонуудые шиидхэхэ бологдоно. Энээнһээ арадай ажахын хурдан түргэн ургалта, хүн зоной ажаһуудал һайжаруулха хэрэг горитойхоноор дулдыдаха гэжэ мэдээжэ юм.

Арадай ажахыдахи капитальна һомололгын нийтэ хэмжээн 1974 ондо 104,2 миллиард түхэриг байхаар хараалагдана. Энэ хадаа дайнай урда тээхи бүхы үеын капитальна һомололгын хэмжээе 2 дахин шахуугаар үлүүлнэ.

1973 онтой сасуулхада, капитальна һомололгын хэмжээн 6,5 процентээр ехэ болохо.

Промышленностиин түлишын һалбаринуудта, хара ба үнгэтэ металлургида, химическэ промышленностьда, машина бүтээлгэдэ, хүнгэн, эдеэ хоолой, мяха, һүнэй, загаһанай промышленностьда капитальна һомололгын ургалта хамагһаа ехэ байха.

Капитальна һомололгонуудые хамталжа, тэдэнэй ашаг үрые дээшэлүүлхэ гэжэ түсэб соо хараалагдана. Иимэ зорилгоор централизованно капитальна һомололгонуудай нийтэ хэмжээнэй 70 процент шахуунь ашаглалгада орохоёо байһан барилганuудые түүргэхэ хэрэгтэ зорюулагдаха байна. 1974 ондо капитальна һомололгонуудай хараалагдаһан ургалта, мүн тэрэнииие хамталжа ашаглалгада орохоёо байһан барилганuудта зорюулха, ушар үйлэдбэриин хүсэнүүдые, гол фондонуудые бүри ехээр ашаглалгада оруулха арга олгоно. Бүхыдөө гүрэнэй капитальна һомололгын ашаар 86,8 миллиард түхэритэй гол фондонууд ашаглалгада үгтэхэ байна. Харин 1972 ондо 7,7 миллиард түхэригэй, 1973 оной түсэбэй ёһоор 80,5 миллиард түхэригэй гол фондонууд ашаглалгада тушаагдаһан байгаа һэн.

Капитальна барилганuудые материальна болон мүнгэн зөөреэр хангалгын тодорхой бэрхэшээлнүүдые хараадаа абажа, барилга-хабсаралгын организацинуудай хүсэ болон зөөриие баригдажа дүүрэхэеэ байһан барилганuудта хамталжа элсүүлхын шухала байһаниие хараадаа абажа, мүн 1974 ондошье централизованно бэшэ капитальна һомололгонуудай талаар түсэбүүдые үлүүлэн дүүргэхэ ябадалые хизаарлаха гэжэ хараалагдана. Гэхэтэй хамта 1974 ондо түсэб соо хараалагдаһан централизованно бэшэ капитальна һомололгонуудые үлүүлэн, тусхайта хараалагдаһан зөөреэр областьнууд болон нютагуудтахи автомобильна харгы барижа болохо, арадай хэрэглэлэй эд бараа гаргадаг нютагай промышленностиин предприятинуудые үргэдхэжэ, шэнээр барижа болоно, городууд болон хүдэлмэришэдэй тосхонуудые болбосон түхэлтэй болгохо, больница болон поликлиникэнүүдые үргэдхэхэ, 1974 оной арадай ажахын түсэб тушаа СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй тогтоолоор хараалагдаһан бусад хүдэлмэри хэжэ болохо байна.

Барилгын индустриин үндэһэ һууриие, барилга-хабсаралгын организацинуудай хүсые саашадань хүгжөөхэ гэжэ түсэб дотор хараалагдана.

Барилгын болзор хороохо, шанарыень һайжаруулха талаар, барилга дээрэхи түхеэрэлгэ болон хүдэлмэришэ хүсэнэй миин байха ябадалые, барилгын материальнуудые үриха ябадалые усадхаха талаар эрид шууд алхам хэгдэхэ ёһотой.

АРАДАЙ АЖАҺУУДАЛАЙ ХЭМЖЭЭЕ ДЭЭШЭЛҮҮЛХЭ

Нүхэд депутадууд! Ороной экономикын хараалагдаһан хүгжэлтэ, национальна доходой, арадай хэрэглэлэй эд бараа үйлэдбэрилгын ургалта болбол 1974 оной түсэб дотор совет арадай ажаһуудалай материальна болон культурна хэмжээе саашадань дээшэлүүлхэ шэнэ хэмжээ ябуулганuудые хараалха арга боломжо олгоно.

Хүдэлмэришэд болон алба хаагшадай һарын дунда зэргын салин 3,6 процентээр, колхозниггуудай ажалай түлөөһэн — 6,1 процентээр дээшэлхэ юм. Хэрэглэмжын нийтын фонд 6,5 процентээр ехэ боложо, 82,5 миллиард түхэригтэ хүрэхэ. Энэ жэлтэй сасуулаад, нэгэ хүн дээрэ тоолоходо, хүн зоной бодото олзо 5 процентээр нэмэхэ байна.

1974 ондо ороной зүүн районуудай үйлэдбэриин һалбаринуудта хүдэлдэг, дунда зэргын түлөөһэ абадаг хүдэлмэришэд болон алба хаагшадай эгээн бага салин хүлһэн, түлөөһэн ехэ болгогдожо дүүрээд, Волго-Вятска райондо, Поволжьидо, Донбасста, Ростовско областьдо, мүн бусад хэдэ хэдэн районуудта эдэ хэмжээнүүд удаа дараалан бэелүүлэгдэжэ эхилхэ юм. Инвалидуудта, тэжээдэг хүнөө гээһэн бүлэнэртэ пенси ехэ болгогдохо. Хангагдасаар бага бүлэнэрэй үхибүүдтэ тэдхэмжэ хүргэгдэхөөр хараалагдана.

Партиин XXIV съездын шиидхэбэринүүдэй ёһоор, 1947—1956 онуудай дотоодын урьһаламжануудые бусааха гэжэ хараалагдана.

Худалдаа наймаан, нийтын эдеэ хоол саашадаа хүгжөөгдэхэ. Гүрэнэй болон кооперативна худалдаа наймаанай эд бараанай рознично эрьесэ 196 миллиард түхэриг хэмжээтэй болохо байна. 1973 онтой сасуулбал, 1,6 миллиард түхэригөөр тэхэ гү, али 6,3 процентээр тэрэ дээшэлхэ байна. Хүнгэн автомобиль олоор худалдагдаха.

Арадай хэрэглэлэй эд бараанай талаар хүн зоной эрилтэ бүри хүсэдөөр хангаха зорилгоор эд бараанай нэмэлтэ нөөсэнүүдые бэдэрхэ, эд бараанай ассортимент үргэдхэхэ болон шанарыень һайжаруулха, тэрэшэлэн нийтын эдеэ хоолой предприятинуудай өөрынгөө үйлэдбэриин аргаар продукци бүри ехээр гаргадаг болохо талаар хүдэлмэриие 1974 ондо үргэлжэлүүлхыень союзна республиканuудай Министрнүүдэй Соведүүдтэ, СССР-эй министерствэнүүд болон зургаануудта дурадхагдаа.

Хүн зониие ажаһуудалай талаар хангалга саашадаа хүгжөөгдэхэ юм.

1974 ондо урда жэлнүүдэйхидэл адли ехэ хэмжээнэй гэр байра барихаар хараалагдана. Бүхы һалбаринуудһаа мүнгэ һомололгын ашаар 113,4 миллион дүрбэлжэн метр талмайтай гэхэ гү, али 1973 онойхиһоо 5 миллион дүрбэлжэн метр талмайтайгаар ехэ гэр байра баригдаха.

Коммунальна барилгада 17 мянган километр ута во-
допроводно, канализаци
дулаа үгэдэг, газ үгэдэ
го ашаглалгада үгтэхөөр
раалагдана. Мүн 3,3 м
он гэр газтай болохо,
километрһээ ута тра
лини, 464 километр
лейбусэй лини баригда

Гэгээрэл, болбос
элүүрые хамгаалга саа
хүгжөөгдэхэ. 1974
1332 мянган һураг
һууха һууритай һург
нууд баригдахаар хар
дана. Энэнь табан жэлэ
сэбөөр энэ жэлдэ хар
даһанһаа 63,4 мянга
ряар олон болоно. «Х
гэй юрэнхы эрдэмэй һу
лиин хүдэлмэриин эр
хэсэл саашадань һайжа
ха хэмжээнүүд тухай»
оной июлиин 2-то аб
КПСС-эй ЦК-гай, СС
Министрнүүдэй Соведэ
тоолой ёһоор, хүдөөгэ
гуулинуудые барилгада
жөөлгэдэ мүнгэ зөөри
гагдажа, 817,5 мянган һ
шадай һууха һууритай
гуулинууд баригдаха юм

1974 ондо 943
хүн дээдэ һургуулин
студентнэр болгогдон
1974 ондо дээдэ ба
дунда һургуулинууд
ажахыда 1,8 миллион
жэлтэдые бэлдэжэ үгэ

Клубууд ба соёлой
нуудай тоо 2 шахуу мян
нийтын библиотекэну
тоо 2 мянгаар олон бо

Больницануудтахи ор
дай нийтэ тоо 1974
эсэс тээшэ 2935 мянган
хо. 10 мянган хүн бү
абажа үзэбэл, 1970
109,2 орон хүртэдэг
һаа, 115,8 хүртэдэг бо

СОЮЗНА РЕСПУБЛИКАНУУДАЙ ҮЙЛЭДБЭРИЛГЫ ХҮСЭНҮҮДЫЕ ХУБААРИЛАН ЭМХИДХЭЛГЭ БА АЖАХЫЕ ХҮГЖӨӨЛГЭ

Бүхы союзна республиканuудай экономико ба соёлые саашадань хүгжөөхэ, тэдэнэй ажахынуудые тусхай мэргэжэлдэ улам ехээр оруулха, үйлэдбэридэхи бүхы арга боломжонуудые бүри һайнаар хэрэглэхэ, байгаалиин шэнэ баялигуудые ашагладаг болохо гэжэ 1974 оной түсэбөөр хараалагданхай.

Түлишын-элшэ хүсэнэй ба түүхэй эдэйнь нөөсэнүүдые хэрэглэн, ороной зүүн районуудые түргэнөөр хүгжөөлгэдэ КПСС-эй XXIV съездын Директивэнүүдэй ёһоор ехэ анхарал хандуулагдана. Баруун Сибирьтэ ороной нефтиин ба газай промышленностиин томо бааза байгуулагдажа, Братска — Усть-Илимэй ба Саянай үйлэдбэриин-территориальна ехэ барилга үргэдхэгдэжэ үргэлжэхэ, Усть-Илимэй ГЭС-эй түрүүшын агрегадууд, Братска ба Красноярска алюминиин, мүн Баруун-Сибириин металлургическа заводуудтахи шэнэ предприятинууд ашаглалгада оруулагдаха, СССР-эй Европодохи хубиин худар нефть ба газ дамжуулха ехэ барилга үргэлжэлүүлэгдэхэ. Алас-Дурна зүгэй экономическа хүсэн саашадаа арьбадхагдан хүгжөөгдэхэ.

Казахстанда, Дунда Азиин республиканuудта промышленна ба хүдөө ажахын үйлэдбэри горитойгоор хүгжөөгдэхөөр хараалагданхай. Тэндэ нүүрһэ, нефть, газ, үнгэтэ металлнууд, минеральна үтэгжүүлгэ, тэрэшэлэн орооһо таряан, хлопок, мал ажалай продуктнууд бүри ехээр абтахаар хараалагдана.

Түсэбөөр хараалагдаһан хэмжээ ябуулганuудые бэелүүлхэдэ, зүүн районуудһаа нефть, газ гарган абалгые, үнгэтэ металл үйлэдбэрилгые гол түлэб хүгжөөһэнэй үндэһөөр бүхы орон дотор промышленна продукци бүри түргэнөөр үйлэдбэрилхэ арга олгохо байна.

СССР-эй Европодохи хубиин промышленностиин ба хүдөө ажахын үмэнэ ехэ зорилгонууд табигдана. Эдэ районуудта Курска суранзата аномалиин түмэрэй рудагай нөөсэнүүд ашаглагдажа
үргэлжэлхэ, Ново-Ли
металлургическа за
Оренбургын газ шанар
даг заводто, Нижнека
Тольяттиин, Балаков
нефтехимическэ предпр
нуудта шэнэ үйлэдбэр
ашаглалгада үгтэхэ.

СССР-эй Европодохи
биин үйлэдбэриин ү
тын гол хубинь, харин
ва, Ленинград ба буса
мо городуудта — бү
галтань хүдэлмэрилэг
тооe олон болгонгүй
ажалай бүтээсэ дээша
һэнэй үндэһөөр түйл
байна.

Украинада, Белору
машина бүтээлгэ, м
болбосоруулга, электр
гетикэ, химическэ ба
хоолой промышлен
булюу түргэнөөр хүгж
хэ. Закавказиин респу
нуудта хими, машин
тээлгэ, барилгын мат
нуудай промышлен
хүнгэн ба эдеэ хоолой
мышленность саашада
жэгдэхөөр хараалагд
Прибалтикын респу
нуудта, Молдавиин С
промышленность
ехээр хүгжэхэ.

ГАДААДЫН ЭКОНОМИЧЕСКА ХОЛБООН

1974 ондо хариин оронуудтай Советскэ Союзай харилсадаг гадаадын экономическа холбоон саашадаа хүгжөөгдэхэ. Гадаадын худалдаа наймаанай хэмжээн, 1973 онойхитой сасуулбал, 10 процентээр нэмэхэ.

Тэрэнэй гол хубинь урдынхидал адляар социалис оронуудта, хамагай түрүүн Экономическа Харилсан туһалалсалгын Соведэй гэшүүн оронуудта хүртэнэ. Тэдэнтэй хани харилсаан нэгэдхэмэл программын үндэһөөр, социалис ёһоной экономическа холбооной үргэн ехэ хүгжэлтые үндэһэн болгоно.

СЭВ-эй гэшүүн оронуудтай СССР-эй харилсадаг социалис ёһоной экономическа холбоое хүгжөөхэ хэмжээ ябуулганuудые хараалһан тусхай бүлэг бии болгогдоод, 1974 ондо СССР-эй арадай ажахые хүгжөөхэ гүрэнэй түсэбтэ оруулагдаа. Энэ ушар түсэблэлгын хэрэгтэ анха түрүүн хэрэглэгдэбэ.

Хүгжэжэ эхилһэн оронуудтай СССР-эй харилсадаг гадаадын-экономическа холбоон 1974 ондо бүри эдэбхитэйгээр хүгжөөгдэхэ. Эдэ оронуудта машина, түхеэрэлгэнүүдые үгэхэ, экономикынь олон һалбаринуудые хүгжөөлгэдэ шухала техническэ туһаламжа үзүүлхэ ябадал түс гүрэнүүдэй бэеэ даанхай байдал бэхижүүлгые түргэдхэхэ.

Хүгжэнги капиталис оронуудтай СССР-эй харилсадаг экономическа холбоое саашадань хүгжөөхэ гэжэ түсэбөөр хараалагданхай. Эдэ гүрэнүүдтэй худалдаа наймаанай харилсаа тогтоолго СССР-тэ бүтээгдэдэггүй аад, арадай ажахыда шухала хэрэгтэй шэнэ машина, түхеэрэлгэнүүдые, тэрэшэлэн бусад эд бараа абаха арга олгоно.

***

Нүхэд депутадууд! 1974 оной арадай ажахын түсэбэй гол даабаринууд тухай таанадта элидхэгдэбэ. Энэ түсэб КПСС-эй XXIV съездын тодорхойлһон, партиин экономическа политикые саашадаа бэелүүлхэ зорилготой байһыень эдэ даабаринууд гэршэлнэ. Материальна үйлэдбэриин бүхы һалбаринуудые хүгжөөхэ, арадай байдал улам һайжаруулха
зорилготой тон ехэ,
яһала дүүргэгдэхээр
ринууд түсэбөөр хараа
һан байна. 1974 оной
дүүргэгдэхэдээ, ороно
номико болон соёлые
дань хүгжөөлгэдэ ех
хүргэхэ байха.

Түсэбөө дүүргэхын
үйлэдбэриин эмхидэл һ
руулха, түсэбтэ даа
нуудые бэелүүлхэ зор
ажалай ба гүрэнэй
шангадхаха, бүхы
ломжонуудаа бүри хү
ашаглаха хэрэгтэй
онсолон тэмдэглэхэ
гэжэ СССР-эй Мини
дэй Совет тоолоно.

1974 оной түсэбые
гэлгэ, үлүүлэн дүү
КПСС-эй ЦК-гай Пле
шиидхэбэри соо заагда
ёһоор, табан жэлэй т
бүхыдэнь амжалтата
түгэсхэхэ хэрэгтэ шии
удха шанартай, мүн
экономическа хүсэ ша
улам арьбадхаха,
материальна байдалые
һайжаруулха, соёл бо
рол дээшэлүүлхэ ар
ломжо хангаха байна
га ташалган).

СССР-эй 1974 оной гүрэнэй бюджет тухай, СССР-эй 1972 оной гүрэнэй бюджедэй гүйсэдхэл тухай

СССР-эй финансын министр, депутат В. Ф. ГАРБУЗОВАЙ элидхэл

Совет арад КПСС-эй XIV съездын шиидхэбэринүүдые дүүргэлтэ болгон, оммунис партиин хүтэлбэи доро . экономико, соёл ьтура хүгжөөхэ, арад зой байдал һайжаруулха таар табан жэлэй эбэй үнгэрһэн жэлүдэй туршада шэнэ э амжалтануудые түйлаба э элидхэлшэ хэлэбэ. Та жэлэй гурбадахи, шиидны жэлэй түсэбые амжалайгаар дүүргэхэ ба үлүүн дүүргэхэ гэшэ эдэ ндхэбэринүүдые бэелүүлхэрэгтэ айхабтар ехэ удшанартай юм.

Совет арадай зохёохыал хүдэлмэринь уласхоодын урданайхиһаа һайн он байдалда үнгэржэ бай. Партиин, КПСС-эй Центьна Комитедэй болон тэй Политбюрогой, КПСС-ЦК-гай Генеральна секарь нүхэр Л. И. Брежнеөөрынь зүгһөө КПСС-эй XIV съездын абаһан найрамдалай программа лүүлхэ талаар айхабтар, олон талатай ажал уулга эрхилһэнэй ашаар асхоорондын байдалда ээд һайн, ехэ хубилалтауд болоо юм. Оронуул орондын харилсаан тон ээр хубилжа, түгшүүрилбайдал һуларха тээшээ гэлжэ, аюулгүй байдал хижэжэ, эбтэй амгаланаар рилсан ажаллаха хэрэг ндажа байна.

Юһэдэхи табан жэлэй түүшын хахадай үрэ дүнгые тнэхэ зуураа, КПСС-эй К-гай Генеральна секрерь нүхэр Л. И. Брежнев гэжэ хэлээ: «...Манай нииэн хүгжэлтын бүхы шэглэр хэрэгнай урагшатай ажа байна. Тиин эдэ бүхы лаар нилээд ехээр урагаа дабшаабди гэжэ хэлэхэ рэгтэй. Энэ болбол паойна эмхинүүдэй эршэтэ ал ябуулгын, манай хүлмэришэн ангиин, колхоз таряашадай болон арадай ителлигенциин ажалай бон политическэ эдэбхиин э дүн мүн».

Ажалшад байгша ондо үнр ехэ уллагануудые абажа, дэнээ нэрэтэй түрэтэйгөөр үргэжэ байна. Тингэжэ жалшадай үргэнөөр дэлгэүлһэн бүхэсоюзна социаис мүрысөөн манай экономикые хүгжөөхэ түгэс хүн болоһон байна.

Промышленна продукци ргалгаар, ашаа шэрэлгээр, омышленностьдахи ажалай тээсэээр, ашаг олзоор бо бусад шухала зүйлүдээр 1973 ондо тогтоогон түсэбэй даабаринууд үргэгдэжэ, үлүүлэн дүүргдэжэ байна. Промышнностьмнай 7 миллиард ран түхэригэй продукци сэбһөө гадуур үйлэдбэрин гаргахань. Гүрэнэй бюддтэ 3 миллиард шахуу эригэй нэмэлтэ олзо охо юм.

Байгша ондо ороохо танай үлэмжэ ехэ ургаса, н сэбэрлэгдээгүй хлопок ээр абтаба. Эдэнь 1973 ой түсэбэй бодомжонуу үлүүлээ. Мал ажалай, аан ажалай продуктнуу худалдан абаха түсэб үүлэн дүүргэгдэжэ байна, хадаа хүдөө ажахые уд хүгжөөхэ гэһэн Комнис партиин хараа шугай зүб байһанай гэршэ, лхоз, совхозуудай хүдэлрилэгшэдэй нэтэрүү шан ажалай үрэ дүн, бүхы ет арадай зүгһөө хүдөө ахыда үдэр бүри үзүүлэгжэ байгаа туһаламжын а үрэ мүн.

Эрдэм ухаа саашадань гжөөхэ хэрэгтэ шэнэ амалтануд түйлагдаа. Мүнөө дэ боложо байгаа эрдэм хникын эрид хүгжэлтэнь итын үйлэдбэриин ашаг ые дээшэлүүлхэ, коммунис гүүлалтые түргэдхэхэ хэта шиидхэхы удха шанарюм.

Арад зоной байдал шууд жаруулха гэһэн КПСС-эй XIV съездын шиидхэбэрие оммунис партиин удаа дараар бэелүүлнэ. Байгша тажэлдэ хүн зоной хэрэгжэдэ сэхэ зорюулагдадаг шнональна доходой хубинь болоо. Ниитын хэрэглэ фондые саашадань үрхэхэ ябадалда — арадай эрэл, элүүрые хамгаадга, социальна тэдхэмжэ жөөхэ хэрэгтэ ехэ мүнгэн ри зорюулагдана. Хүдэлришэд, алба хаагшадай лин хүлһэн саг үргэлжэ эшэлүүлэгдэнэ. 1973 ондо лин хүлһэнэй доодо захын жээн ехэ болгогдоо, орохэдэн экономическа онуудтахи үйлэдбэриин лбаринуудай дундуур саигтэ хүдэлмэрилэгшэдэй игэ түлөөһэн нэмэгдээ; ромышленностьда һүниин та хүдэлмэрилһэнэй түлөө эалтэ түлөөһэн ехэ болгдоо; сэрэгэй алба хаагдай булэнэртэ пенси түлэ хэрэг һайжаруулагдаа; эхэ болоһон, мүн нарайлэхэнэрнүүдтэ, ямаршье ажалай стажтай һаань, клагдгүй, амаралтын үедэ хаа хаанагүй салин хүлһыень гүйсэд түлэхэ гэжэ тогтоогдоо; түлөөһэ абажа байгаад, үбшэлһэн үхибүүгээ харууһалха үдэрнүүдэй тоо олошоруулагдаа.

Совет хүнүүдэй гэр байрануудые олошоруулха гэшэ арад зоной байдал һайжаруулха эгээл гол шухала шэглэлнүүдэй нэгэн гэжэ парти тоолоно. Байгша табан жэлэй үедэ гэр байрын барилгада гүрэнэй мүнгэ зөөриһөө 35 миллиард шахуу түхэриг гэхэ гү, али түсэбөөр хараалагдаһанда орходоо 3 миллиард түхэригөөр ехэ мүнгэн зорюулагдаба. Энэ жэлдэ 11 миллион гаран хүн гэр байраяа һайжаруулха байна.

Эдэ бүгэдын ашаар хүн зоной мүнгэн болон бодото олзо доходынь ехэ болоно. Табан жэлэй үнгэрһэн гурбан жэлэй туршада хүн зоной мүнгэн олзонь 39 миллиард түхэригөөр, харин бодото олзонь — 13,5 процентээр, тэрэ тоодо байгша ондо 4,5 процентээр дээшэлхэ юм. Арадай хэрэглэмжын эд товарнуудай улам ехээр бүтээгдэхэтэй хамта хүн зоной олзо доходой дээшэлхэдэнь, промышленна болон эдеэ хоолой эд товарнуудай талаар совет хүнүүдэй хэрэглэмжые дүүрэнээр хангаха арга олдоно. Эдэ жэлнүүдтэ розничнэ худалдаа наймаан 20 процентһээ үлүүгээр нэмэхэ ,тэрэ тоодо байгша ондо 5,4 процентээр ехэ болохо юм.

СССР-эй гүрэнэй бюджет 1973 ондо олзо оршын талаар 185,8 миллиард түхэригөөр гү, али түсэбэй 101,6 процентээр, гаршын талаар 184,3 миллиард түхэригөөр гү, али 100,9 процентээр дүүргэгдэхэнь. Тиихэдэ олзо оршонь гаршаһаа 1,5 миллиард түхэригөөр ехэ байха.

СССР-эй 1974 оной гүрэнэй бюджет олзо оршын талаар 194,1 миллиард түхэриг байхаар, гаршын талаар 193,9 миллиард түхэриг байхаар СССР-эй Верховно Советэй баталамжада табигдана гэжэ элидхэлшэ хэлэбэ. Тиихэдэ олзо оршонь гаршаяа 213 миллион түхэригөөр үлүүлхэ байна.

Байгша ондо хүлеэгдэһэндэ орходоо. бюджедэй олзо оршонь 4.5 процентээр ехэ болохо. Тиихэдэ социалис ажахыһаа 176,4 миллиард түхэриг гү, али бюджедэй бүхы олзо оршын 91 процент орохо юм.

Социалис ажахын ашаг олзонь жэлэй туршада 13,0 миллиард түхэригөөр нэмэжэ, 104,2 миллиард түхэриг болохо юм. Энэ мүнгэ зөөриһөө 43,4 процентнь предприятинууд болон организацинуудай мэдэлдэ үгтэжэ, үйлэдбэри үргэдхэхэ, техническэ талаарнь нарижуулха, хүдэлмэрилэгшэдые экономическа талаар урмашуулха хэрэгтэ зорюулагдаха ёһотой. Ашаг олзоһоо болон бусад эшэ үндэһэнүүдһээ экономическа урмашуулгын фондdо орохо мүнгэн хамта дээрээ 20.9 миллиард түхэриг болохо гү. али байгша онойхиһоо 9,3 процентээр ехэ байха юм.

Хүдэлдэг хүнүүдэй тоое, мүн салин хүлһэнэй фондые хараада абаад байхада, хүн зонһоо абтадаг налог 16,7 миллиард түхэриг байхаар тодорхойлогдобо.

КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэринүүдэй ёһоор, 1974 ондо һарын 70 түхэриг хүрэтэр салин хүлһэнһөө налог абтахаяа болижо үргэлжэлүүлэгдэхэ, мүн салин хүлһэнэй доодо захын хэмжээнэй дээшэлүүлэгдэлэн, дундуур салинтай хүдэлмэришэд, алба хаагшадай мүнгэ түлөөһэнэй нэмэгдэһэн нютагуудта һарын 71-һээ 90 түхэриг хүрэтэр болодог салин хүлһэнһөө абтадаг налогой дунда зэргээр гурбанай нэгэ хубиһаа үлүүнь абтахаяа болихо юм. Мүн пенсионернүүдтэ, инвалидуудта болон арадай хэрэглэлэй эд хэрэгсэлнүүдые бүтээхэ талаар гар урлалай хүдэлмэри эрхилдэг, хүн зондо ажаһуудалай талаар туһаламжа үзүүлдэг хүнүүдтэ хүнгэлэлтэнүүдые нэмэжэ үгэхэ гэжэ хараалагдаа.

КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэринүүдэй ёһоор, байгша ондо арад зоной ажана байдал һайжаруулха талаар иимэ хэмжээнүүдые бэелүүлхэ гэжэ хараалагдана: салин хүлһэнэй доодо захынь хэмжээе дээшэлүүлхэ, мүн Казахстанай, Дунда Азиин, Волго Вятска районой, Поволжиин, Ростовско областиин, Донбассай үйлэдбэриин һалбаринуудта хүдэлдэг дундуур салинтай хүдэлмэришэд болон алба хаагшадай мүнгэ түлөөһые дээшэлүүлхэ, мүн ороной бусад нютаг хизаарнуудта эдэ хэмжээ ябуулгануудые удаа дараагаар бэелүүлжэ эхилхэ; түлөөһэ абажа байгаад, үбшэлһэн үхибүүгээ харууһалха үдэрэй тоое хаа хаанагүй олошоруулха; инвалидуудай, тэжээдэг хүнүүдээ алдаһан булэнүүдэй пенси дээшэлүүлхэ, салин түлөөһэ багаар абадаг булэнэрэй үхибүүдтэ тэдхэмжэ үзүүлдэг болохо; тэрэшэлэн хүн зондо бии байгаа гүрэнэй урьһаламжын облигацинуудаар түлэгдэһэн мүнгые 1974 оной декабрьһаа эхилэн, болзорһоонь урид бусаажа эхилхэ.

Совет арадай ажана байдал һайжаруулха талаар табан жэлэй түсэбөөр хараалагдаһан хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлхэ хэрэгтэ ерэхэ жэлдэ 15,8 миллиард түхэриг зорюулагдаха, тэрээнһээнь 5,1 миллиард түхэриг 1974 онһоо бэелүүлэгдэжэ эхилхэ хэмжээ ябуулганиудта зорюулагдаха байна.

Социалис оронуудтай аха дүүгэй ёһоной холбоо харилсаа улам хүгжөөн бэхижүүлхэ ябадал СССР-эй 1974 оной гүрэнэй бюджет соо тодорхойлогдобо. Мүн хүгжэжэ байгаа гүрэнүүдтэй Советскэ Союзай экономическа холбоо харилсаан улам үргэдэнэ. Али алиндаа ашагтай туһатай, удаан сагай, ехэ хэмжээнэй экономическа холбоо харилсаа капиталис гүрэнүүдтэй урданайхиһаа үргэнөөр бэелүүлхэ гэжэ хараалагдаба. Гадаадын худалдаа наймаанай ашаг үрые дээшэлүүлхэ, гүрэнэй олзо доходые ехэ болгохо арга замууд түсэб дүүргэхэ үедэ олдохо ёһотой.

Түсэб болон бюджедые амжалтатайгаар дүүргэлгэ КПСС-эй XXIV съездын хараалһан программые бэелүүлхэ ябадалда шухала оруулалта болохо юм.

Манай экономикын үндэһэ һуури болоһшо хүндэ промышленностие саашадань хүгжөөхэ талаар арадай ажахын түсэбэй проект соо хараалагдаһан хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлхын тулада шухала хэрэгтэй мүнгэ зөөри һомолхо гэжэ 1974 оной бюджет соо хараалагдаа. Бюджедһээ, ажахынуудай өөһэдын мүнгэ зөөриһөө, мүн банкнуудай урьһаламжаһаа 1974 ондо хүндэ промышленностьда 86,4 миллиард түхэриг зорюулагдаха гэхэ гү. али энэнь урданайхиһаа 8,8 миллиард түхэригөөр ехэ байха юм гэжэ элидхэлшэ хэлэбэ.

Арадай хэрэглэлэй эд товарнуудые бүтээн гаргадаг промышленностие үлүү түргэнөөр хүгжөөхэ тухай КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэриин ёһоор, «Б» булэгэй һалбаринуудые түрүүлэн хүгжөөхэ гэжэ хараалагдана. «А» булэгэй промышленна продукци үйлэдбэрилгэ 1974 ондо 6,6 процентээр, харин тиихэдэ «Б» булэгэйхи 7,5 процентээр ехэ болохо юм. Хүнгэн, эдеэ хоолой, нютагай промышленностьда болон хүн зонние ажаһуудалай талаар хангаха хэрэгтэ 1974 ондо 16 миллиард гаран түхэриг гаргашалагдаха гэхэ гү, али энэнь урданайхиһаа 8,5 процентээр ехэ байха юм.

Промышленна предприятинуудай ашаг олзонь 63,4 миллиард түхэриг байхаар тодорхойлогдоо. Энэнь байгша онойхиһоо 13,3 процентээр ехэ. Продукциин өөрын үные доошолуулха, ажахы доторой арга боломжые элсүүлхэ, продукци үйлэдбэрилгые ехэ болгохо гэшэ ашаг олзо дээшэлүүлхэ гол эшэ үндэһэн болохо ёһотой.

Ажалай бүтээсые дээшэлүүлһэнэй ашаар продукциин бүхы ургалтын 88 процентые промышленностьда түйлаха, харин нүүрһэнэй, ой модоной промышленностиин, үнгэтэ металлургиин министерствэнүүдтэ продукциин бүхы ургалтые ажалай бүтээсые дээшэлүүлһэнэй ашаар лэ түйлаха тэжэ 1974 оной түсэбөөр хараалагдаба.

Ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ талаар ажал хүдэлмэриин нормые һайжаруулха гэшэ ехэ удха шанартай.

Үйлэдбэриин предприятинуудые саг сооһнь ашаглалгада оруулжа, тэдэнние түргэнөөр бүхы хүсөөрнь хүдэлгэжэ эхилхэ, мүн ажаллажа байгаа предприятинуудаа улам һайнаар ашаглаха гэшэ ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ, үйлэдбэри үргэдхэхэ шухала эрхэ нүхэсэл мүн.

Бүтээн гаргагдадаг продукциин шанар һайжаруулха гэшэ үйлэдбэрие улам ашатай үрэтэй болгохо, хүн зоной хэрэглэмжые улам гүйсэдөөр хангаха хэрэгтэ шухала удха шанартай гэжэ Коммунис парти тоолодог.

Һүүлэй жэлнүүдтэ предприяти болон министерствэнүүд продукциин шанар һайжаруулха талаар зарим тэды хүдэлмэри ябуулжа, энээнэй ашаар шанарай тэмдэгтэйгээр гарадаг продукци олон болоо. Гэбэшье үшөөл олон предприятинууд муу шанартай, тогтоогдоһон эрилтэнүүдтэ, мүн хэрэглэгшэдэй һанаанда хүрэхэгүй шанартай продукци гаргадаг байһаар.

Транспорт болон хэлхээ холбоондо 17,6 миллиард түхэриг гаргашалха, энэнь байгша онойхидо орходоо 9,3 процентээр ехэ байха гэжэ бюджет дотор хараалагдаба. Энэ мүнгэ зөөри бүхы янзын транспортые техническэ талаһаань һайжаруулха, зам харилсаае үргэдхэхэ, автомобильна харгы замуудые заһаха, шэнээр бии болгохо хэрэгтэ зорюулагдаха юм. Тэрэшэлэн хэлхээ холбоо, радио-дамжуулга болон телевидение саашадань хүгжөөхэ гэжэ хараалагдана.

Промышленность хүтэлбэрилхэ арга методүүдые улам нарижуулан һайжаруулха, үйлэдбэриин ашаүрые дээшэлүүлхын тулада тэрэнние томодхохо гэһэн хараа шэглэлые Коммунис парти шууд бэелүүлнэ. Үйлэдбэриин нэгэдэлнүүд болон комбинадуудые, бүхэсоюзна болон республиканска промышленна нэгэдэлнүүдые эмхидхэхэ тухай КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Советэй тогтоолые бодото дээрэнь бэелүүлгэ энэ зорилгые шиидхэлгэдэ ехэ туһа болохо юм. Нэгэдэлнүүд болон комбинадууд техническэ дэбжэлтын, үйлэдбэриие тусхай мэргэжэлтэй болгохо, хамжуулха тухай асуудалнуудые үлэмжэ түргэнөөр шиидхэхэ, материальна болон финансова зөөрине үлүү һайнаар ашаглаха аргатай юм.

Хүдөө ажахые хүгжөөхэ зорилго хадаа бүгэдэ арадай шухалын шухала хэрэг байһан зандаа гэжэ элидхэлшэ онсолон тэмдэглэбэ. Хүдөө ажахые хүгжөөхэ талаар мартын (1965 он) болон КПСС-эй ЦК-гай бусад Пленумүүдэй зохёон найруулһан ехэ хэмжээнүүд удаа дараагаар бэелүүлэгдэнэ. Эдэ хэмжээнүүдые бэелүүлхэ талаар манай партиин Центральна Комитет, тэрэнэй Политбюро, КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежнев өөрөө айхабтар холын бодолтой байһанаа харуулжа, нэтэрүү шанга оролдолго гаргажа байһыень онсолон тэмдэглэхэ хэрэгтэй.

1974 ондо хүдөө ажахые хүгжөөлгэдэ бюджедһээ, мүн совхозуудай, гүрэнэй хүдөө ажахын бусад предприятинуудай өөһэдынь зөөриһөө 33,0 миллиард түхэриг гэхэ гү, али мүнөө жэлэйхиһээ 5,4 процентээр ехэ мүнгэн һомологдохо байна. Гүрэнэй үгэһэн мүнгэн зөөри совхозуудай, колхозуудай материально-техническэ баазыень саашадань бэхижүүлхын, хүдөө ажахын ажалшадые материальна талаар бүри ехээр урмашуулхын тула хэрэглэгдэхэ юм.

Хүдөө ажахые хүгжөөлгэдэ капитальна һомололго шухала һуури эзэлнэ. Тэрэ хадаа үйлэдбэрие шэнэ, бүри һайн техникээр хангалгада, элеваторнууд, овощехранилище болон малай байрануудые барилгада, совхозуудай, колхозуудай, «Союзсельхозтехникын» эмхинүүдэй заһабарилгын баазые бэхижүүлгэдэ зорюулагдана. Хүдөө ажахыда зорюулагдаһан гүрэнэй капитальна һомололгын ниитэ хэмжээн 11,6 процент шахуугаар нэмэжэ, 18,4 миллиард түхэригтэ хүрэхэ байна.

1974 ондо хүдөө ажахыда бүтээсэ ехэтэй техникэ, мүн минеральна үтэгжүүлгэнүүд бүри ехээр эльгээгдэхээр хараалагдана.

КПСС-эй XXIV-дэхи съездын директивэнүүдтэй зохилдуулан, совхозуудые ажалай шэнэ эрхэ байдалда дамжуулан оруулха хэрэг бэелүүлэгдэнэ. Мүнөө иимэ эрхэ байдалда 9 мянгаһаа олон совхозууд хүдөө ажахын бусад предприятинууд хүдэлнэ. Ажахын тоосоондо орохо ябадал совхозуудта хүдөө ажахын продуктнуудые бүри түргөөр үйлэдбэрилхэ арга олгоно, тэдэнэй экономико болон финансые бэхижүүлгэдэ туһална. 1974 ондо ажалай шэнэ эрхэ байдалда 5 мянгаһаа олон совхозууд орохо, 1975 ондо ажахын тоосоондо бүхы совхозууд орожо дүүрэхэ байна.

Хүдөө ажахын материально-техническэ баазые бэхижүүлхэ ябадалые хүдөө ажахын үйлэдбэриин нөөсэнүүдые элсүүлгэтэй, тэрэнэй ашаг үрые дээшэлүүлгэтэй бүри ехээр холбохо гэһэн зорилго КПСС-эй XXIV съезд табяа һэн.

КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэринүүдэй ёһоор, манай орон дотор капитальна һомололгын түйлай ехэ программа бэелүүлэгдэнэ, гээд элидхэлшэ саашань хэлэбэ.

Барилгашадай амжалтатай ажалһаа социалис экономикын бүхы һалбаринуудые хүгжөөлгэ, научно-техническэ дэбжэлтын ябаса, совет арадай ажаһуудалай хэмжээе саашадань дээшэлүүлгэ ехэнхидээ дулдыдадаг юм.

1974 ондо гүрэнэй капитальна һомололгодо 90.4 миллиард түхэриг гэхэ гү, али мүнөө жэлэйхиһээ 6,7 процент ехэ мүнгэн зорюулагдаха юм.

1974 ондо барилгын ашаг үрые дээшэлүүлхэ зорилгоор капитальна һомололгын бүхы хэмжээнэй 58,7 процентнь мүнөө хүдэлжэ байһан промышленна предприятинуудые шэнэдхэн һайжаруулгада, үргэдхэлгэдэ зорюулагдахаар хараалагдана.

Гэр байра болон культурна ажаһуудалай барилгада ехэ мүнгэн зорюулагдаха. 1974 ондо гэр байра барилгада бүхы тээһээ элсүүлэгдэһэн капитальна һомололго 14,9 миллиард түхэриг болохо. Тиигэжэ 13,4 миллион дүрбэлжэн метр талмайтай гэр байрануудые ашаглалгада үгэхэ арга олгогдохо юм.

1973 ондо барилгын байдал зарим тэды һайжараа. КПСС-эй ЦК-гай декабриин (1972 он) Пленумэй заабариин ёһоор, министерствэнүүд болон зургаанууд материальна болон мүнгэн зөөрөө ашаглалгада орохо барилгануудта элсүүлээ, хэдэ хэдэн барилгануудай барилгые түргэдхөө, 1972 онтой сасуулхада ехэ гол фонднуудые ашаглалгада оруулаа. Энэ ушар нэн түрүүн хара ба үнгэтэ металлургида, энергетикэ ба электрификацида, минеральна үтэгжүүлгэ гаргадаг промышленностьда, түлишын һалбаринуудта, мүн хүнгэн ба эдеэ хоолой промышленностьда хабаатай.

Барилгын болзор хорооохын капитальна һомололгые ашаглалгада орохоёо байһан барилгануудта элсүүлхын, барилгын үйлэдбэриин эмхидхэл һайжаруулхын тула да саашадаашье оролдосотойгоор тэмсэхэ шухала.

Капитальна барилгадахи шухала асуудалнуудай нэгэн гэбэл, түсэблэлгые нарижуулан һайжаруулха түхеэрэлгэнүүдые худалдан абалгада зорюулагдаһан мүнгэн зөөрие хэрэглэхэ ябадал болоно. Министерствэнүүд. зургаанууд түхеэрэлгэнүүдые асарха болзорые барилгые эхилхэ ба дүүргэхэ болзортой хододоо холбожо шаданагүй. Тэрэшэлэн һомологдоһон зөөриин зэргээр түхеэрэлгэнүүдые асарха ябадалые эмхидхэжэ шаданагүй. Энэ ушарай хойшолон гэбэл, олон барилгануудта, олон тоото түхеэрэлгэнүүд асарагдаад, үни удаан сагай туршада тодхогдоногүй, шанарайнгаа талаар хуушарна, тингэжэ капитальна һомололгын аша үрэ горитойхоноор доошоо ороно.

Тодхогдоогүй түхеэрэлгэнүүдые түргөөр хабсаргажа, ашаглаха хэмжээнүүдые абахыень министерствэнүүд болон зургаануудые СССР-эй Министрнүүдэй Совет уялгалаа.

Капитальна барилгые түргэдхэхэ, һайжаруулха ехэхэн нөөсэ гэбэл, ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ ябадал болоно. Табан жэлэй түсэбэй үнгэрһэн жэлнүүдэй туршада барилгын ажалай бүтээсэ 15 процентээр ургаа. Гэхэ зуура барилгын олон организацинууд энэ талаар табан жэлэй түсэбэй даабаринуудые хангалтагүйгөөр дүүргэнэ. Энээнэй шалтагаан гэхэдэ, барилгын хүдэлмэрие эмхидхэлгэдэ байһан ехэ дутагдалнууд болоно, барилгын машина болон механизмуудай миин байха ушар үзэгдэнэ, барилгануудай зарим ажалда бар хүсэн хэрэглэгдэжэ үргэлжэлһөөр. Эдэ бүгэдэ салин хүлһэнэй фондые үлүүсэ гаргашалгада барилга хабсаралгын хүдэлмэриин үнэтэй бололгодо нүлөөлнэ.

Ажалай бүтээсые бүри түргөөр дээшэлүүлхэ, ажалай өөрын үнэ сэнгые хороохо, тогтоогдоһон олзын түсэбые дүүргэхэ талаар нэмэлтэ хэмжээнүүдые абахыень барилгын министерствэнүүдые СССР-эй Министрнүүдэй Совет уялгалаа.

Барилгын сметнэ үнэ сэнгые горитойхоноор доошолуулха гэжэ КПСС-эй ЦК-гай XXIV съездын директивэнүүдээр заагдаһан юм. Эдэ заабаринуудые захил хэдэг министерствэнүүд үшөөл удаанаар дүүргэнэ. Барилгын сметнэ үнэ сэнгые доошолуулха талаар даалгабаринуудые заатагүй дүүргэхэ, проектнэ организацинуудай хүдэлмэрие горитойхоноор һайжаруулха хэмжээнүүдые министерствэнүүд болон зургаанууд абаха зэргэтэй.

Түсэблэлгын, экономическа талаар урмашуулгын шэнэ гуримда барилгын организацинуудые оруулха ябадал капитальна һомололгын ашаг үрэ дээшэлүүлгэдэ ехэ удха шанартай юм.

Шэнэ эрхэ байдалда хүдэлдэг барилгын организацинууд подрядна хүдэлмэриин ниитэ хэмжээнэй гурбанай нэгэ хубиһаа дээшые хэдэг. тиин ажалдаа бүри ехэ амжалта түйладаг байна.

КПСС-эй ЦК-гай сентябриин (1965 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдэй ёһоор, капитальна барилгада кредидэй үүргые дээшэлүүлхэ шухала.

КПСС-эй ЦК. Советскэ правительство худалдаа наймаа хүгжөөлгэдэ ехэ анхаралаа хандуулна. Худалдаа наймаан — совет арадай ажаһуудалай материальна болон культурна хэмжээе горитойхоноор дээшэлүүлхэ талаар юһэдэхи табан жэлэй түсэбэй гол зорилгонуудые дүүргэхэ шухала эрхэ нүхэсэлынь болоно гээд элидхэлшэ хэлэбэ.

Мүнөө жэлдэ хүн зондо промышленна болон эдеэ хоолой эд бараа, культурна ажаһуудалай, гэр һуудалай эд хэрэгсэл худалдалга эли бодо ехэ болоо. Тэрэшэлэн ажаһуудалай талаар хангалга үргэнөөр хүгжөө. тиимэ хангалгые мүнөө 300 мянгаһаа олон фабрика, комбинат, мастерской болон пунктнууд бэелүүлжэ байдаг юм.

Шэнэ жэлдэ хүн зондо шухала хэрэгтэй эд бараа бүри ехээр гаргажа, бүри ехээр худалдадаг болохо, ажаһуулай талаар хангалгые үргэдхэхэ гэжэ хараалагдана. 1974 ондо гүрэнэй болон кооперативна худалдаа наймаанай эд бараанай розничнo эрьесын ниитэ хэмжээн 196 миллиард түхэригтэ хүрэхэ гэхэ гү. али 6,3 процентээр ехэ болохо байна. Хүн зондо энэ жэлэйхиһээ 11,6 миллиард түхэригөөр ехэ эд бараан худалдагдаха. Тиихэдээ гүрэнэй розничнo сэн нэгэл хэмжээндээ үлэхэ юм.

Худалдаа наймаае хүгжөөлгэдэ ехэ материальна болон финансова зөөри ашаглагдаха. Гүрэнэй болон кооперативна худалдаа наймаанда түсэбтэ табан жэлэй гурбан жэлэй туршада 10 миллиардһаа ехэ мүнгэн гаргашалагдаа. 1974 ондо гүрэнэй худалдаа наймаанда 2,9 миллиард түхэриг һомологдохо гэхэ гү, али мүнөө жэлэйхиһээ 15,6 процент ехэ мүнгэн зорюулагдаха байна.

Хүн зоной хэрэглэхэ эд бараанай шанар һайжаруулха, ассортиментыень үргэдхэхэ талаар хүдэлмэреэ хүнгэн промышленность үшөөл удаанаар һайжаруулна гэжэ партиин Центральна Комитет һаяхан абаһан тогтоол дотороо зааһан байна. Тэрэшэлэн хүнгэн промышленностиин эд бараа, тусхайлбал, оёмол, трикотаж хубсаһа, гутал худалдалгые эмхидхэлгэдэ ехэ дутагдалнууд бии.

Байһан дутагдалнуудаа усадхахыень, һайн сортын, һайн шанартай эд бараа, илангаяа шэнэ моодын, эрхим һайн шанартай эд бараа бүри ехээр гаргадаг болохо шэглэлтэйгээр предприятинуудайнгаа ажалые шэнэдхэн һайжаруулхыень СССР-эй хүнгэн промышленностиин министерствэдэ, союзна республиканууудай Министрнүүдэй Соведүүдтэ КПСС-эй ЦК дурадхаһан байгаа. КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Советэй тогтоолтой зохилдуулан, союзна республиканууудай Министрнүүдэй Соведүүд хүн зонние ажаһуудалай талаар хангалгые саашадань һайжаруулха хэмжээнүүдые абаха, хангалгын һалбарие арадай ажахын оньһожоруулагдаһан томо һалбари болгохо уялгатай.

Түгэс хүгжэнги социалис обществын мүнөөнэй эрхэ байдалда, научно-техническэ революциин үедэ арадай гэгээрэл ба кадрнуудые бэлэдхэлгэ бүри ехэ удха шанартай болоно. 1973 оной июльдэ СССР-эй Верховно Советэй баталһан «Арадай гэгээрэл тухай ССР Союзай ба союзна республиканууудай хуули гаргалгын үндэһэ һуури» болбол арадай гэгээрэл хүгжөөхэ зорилгонуудые шиидхэлгэдэ томо алхам болоно.

Социально-культурно хэмжээ ябуулгануудта зорюулагдаһан СССР-эй гүрэнэй бюджедэй гаргашын хэлбэришэгүй ургалта арадай һайн ажабайдал тухай парти, правительствын оролдожо байһанай эли тодо гэршэ болоно. 1974 ондо эдэ хэмжээ ябуулгануудта зорюулагдаһан гүрэнэй бюджедэй гаргаша 70.2 миллиард түхэриг болохо байна.

Городуудай профессионально-техническэ училищинуудай һурагшадай эдеэ хоолой нормо, үбдэһэн хүнүүдые амбулаторно аргаар эмнэхэ медикаментнүүдые, ехэ болгохын тула, һургуулинуудые бариха болон түхеэрэлгэдэ, һургуулинууд болон эмнэлгын эмхи зургаануудые ажахын талаар хангалгые һайжаруулгада бүри ехэ гаргаша хэхын тула 705 миллион түхэриг мүнгэн бюджет дотор хараалагдана.

Юрэнхы эрдэмэй һургуулинуудай гаргаша 9 процентээр ехэ боложо, 10 миллиард шахуу түхэриг хэмжээтэй байха юм.

КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэринүүдэй ёһоор хүн зоной социальна хангалга ба социальна страхованиие хүгжөөхэ хэмжээ ябуулганууд манай орон дотор бэелүүлэгдэнэ. Эдэ зорилгонуудта 28,4 миллиард түхэриг гү. али мүнөө жэлэйхиһээ 3,7 процентээр ехэ мүнгэ зөөри хамта дээрэнь гаргашалха гэжэ бюджедээр тодорхойлогдонхой. Бүхы түхэл янзын пенсинүүдые түлэхын тулада бюджедһээ 20,7 миллиард түхэриг, тэрэ тоодо колхозниггуудай социальна хангалгын түбэй союзна фонддо 2,3 миллиард түхэриг һомологдохо юм.

Гүрэнэй социальна страхованиин бюджедэй 22.4 миллиард түхэриг СССР-эй гүрэнэй бюджедтэ оруулагданхай. Энэ хадаа мүнөө жэлэйхитэй сасуулбал. 5,1 процентээр нэмэхэ байна. Социальна страхованиин бюджедэй мүнгэ зөөриһөө хүдэлмэришэд ба алба хаагшадта пенси, тэдхэмжэнүүд түлэгдэхэ, санатори-курортнуудта аргалуулхын, амархын тулада түлөөһэгүй хүнгэлэлтэтэй путёвконууд үгтэхэ байна.

Бүлын гэшүүнэй һарын дунда зэргын олзын 50 түхэригһөө дээшэ бэшэ байдаг булэнүүдэй үхибүүдтэ КПСС-эй XXIV съездын Директивэнүүдэй үндэһөөр 1974 оной ноябриин 1-һээ тэдхэмжэ үгтэдэг болохо.

Коммунис парти хадаа ленинскэ гадаадын политикые шууд сэхээр бэелүүлэн, КПСС-эй XXIV съездын баталан абаһан эб найрамдалай программые бэелүүлгэдэ шэнэ томо амжалтануудые мүнөө жэлдэ түйлаа. Дэлхэй дээрэ шахардуу шанга байдал һуларжа, ондо ондоо социальна байгуулалтатай гүрэнүүдэй энхэ тайбанаар зэргэ оршон байха гол ёһонууд батажхагдана гээд элидхэлшэ хэлээ.

Гэбэшье империалис хархис этэгээдүүд дэлхэйн элдэб райоонуудта аюултай һанаашалгануудаа гаргажал байһаар, мүн уласхоорондын шахардуу шанга байдал заһаруулан һуларуулгада һаад ушаруулна.

Иимэ эрхэ байдалда Коммунис парти ба Совет правительство манай Эхэ ороной экономическа ба өөрыгөө хамгаалха хүсэ шадалые бэхижүүлгэдэ саг үргэлжын анхарал хандуулна. Өөрыгөө хамгаалха хэрэгүүдтэ СССР-эй гүрэнэй бюджедһээ 17.6 миллиард түхэриг гаргашалхаар тодорхойлогдоо, энэнь бюджедэй бүхы гаргашануудай 9 1 процент болоно.

КПСС-эй XXIV съездын Директивэнүүдэй, парти ба правительствын шиидхэбэринүүдэй ёһоор захиргаанай зургаануудай байгууламжые сомор болгохо, аппарадай үлүү ба зэргэшэлдэдэг һалбаринуудые үгы болгохо, захиргаанай гаргашануудые хороохо талаар һүүлэй жэлнүүдтэ горитой хүдэлмэри хэгдээ. Тэрэнэй ашаар гурбан жэлэй туршa соо 2,8 миллиард түхэриг алмагдажа, арадай ажахые мүнгэ зөөрөөр хангалгада, хүн зоной материальна байдал улам һайжаруулгада зорюулагдаа.

Захиргаанай аппарадые саашадань нарижуулан һайжаруулха, гаргаша багатай болгохо хэмжээ ябуулганууд мүнөө жэлдэ мүн лэ бэелүүлэгдээ. Мянга гаран трест, конторо болон аппарадай бусад һалбаринууд, зургаа мянга гаран үлүү ба зэргэшэлдэдэг эмхинүүд, таһагууд ба подразделенинүүд томодхогдоо, болюулагдаа. Алба захиргаанай газарай хүнгэн машинануудые хэрэглэлгые, командировкын гаргашануудые гүримшүүлхэ хэмжээнүүд абтаа.

Тиихэтэй хамта зарим министерствэнүүд ба зургаанууд захиргаанай аппарадые нарижуулха, тэрэнэй байгууламжые һайжаруулха талаар үшөөл дутамагаар хүдэлмэрилнэ, штатно-финансова журамые өөһэдынгөө мэдэлэй предприятинуудай ямараар сахидаг байһанай хойноһоо зохихо хиналта хангадагүй гэжэ СССР-эй Арадай хиналтын комитедэй ба СССР-эй Финансын министерствын хэһэн шалгалтануудай материалнууд гэршэлжэ үгэнэ.

Советскэ Союзай арадуудай бата нэгэдэл, тэдэнэй нягта хани барисаан ба харилсан туһаламсалга — социалис обществын агууехэ хүсэн, манай ороной дэбжэлтын түгэлдэр дүхэм нүхэсэл болоно.

Мүнөө жэлдэ бүхы союзна республиканууд өөрынгөө экономическа ба соёлой хүгжэлтэдэ шэнэ, ехэ амжалтануудые түйлаа. арадай ажахын түсэбүүдэй гол даалгабаринуудые, мүн абаһан дээгүүр ехэ социалис уялгануудаа амжалтатайгаар дүүргэнэ. Бүхы союзна республиканууудай гүрэнэй бюджедүүд оршын талаар дүүргэгдэхэ, үлүүлэн дүүргэгдэхэ байна.

Союзна республиканууудай бюджедүүд СССР-эй гүрэнэй бюджедэй таһаршагүй шухала хубинь болоно. 1974 ондо эдэ бюджедүүд 88.2 миллиард түхэриг гү, али энэ жэлэйхиһээ 7,5 процентээр ехэ байха юм. Союзна республиканууудай бюджедүүд иимэ байхаар түсэблэн хараалагдана:

(миллион түхэригөөр)	
РСФСР	47.793
Украинын ССР	15.057
Белоруссиин ССР	3.859
Узбегэй ССР	3.793
Казахай ССР	5.965
Грузиин ССР	1.624
Азербайджанай ССР	1.504
Литвагай ССР	1.763
Молдавиин ССР	1.086
Латвиин ССР	1.197
Киргизэй ССР	1.046
Таджигай ССР	912
Армениин ССР	1.117
Туркмениин ССР	703
Эстониин ССР	756

Союзна республиканууудай гүрэнэй бюджедүүдһээ, предприятинуудай өөрын зөөриһөө арадай ажахыда гаргашалха гаргашанууд 10.3 процентээр нэмэжэ, 83.7 миллиард түхэриг болохо, тэрэ тоодо бюджедһээ 40.5 миллиард түхэриг гаргашалагдаха. Арадай ажахыда союзна республиканууудай гаргашалха гаргашанууд соо хүн зоной хэрэглэхэ эд бараа бүтээн гаргалгатай, ажаһуудалай талаар хангалга үргэдхэлгэтэй, гэр байрын, коммунальна ба соёлой-ажаһуудалай барилгануудые бодхолготой холбоотой һалбаринуудые мүнгэ зөөрөөр хангалга гол һууринуудай нэгые эзэлхэ байна.

Гэгээрэл ба соёлые саашадань хүгжөөхэ, хүн зоние медицинскэ талаар хангалгые улам һайжаруулха талаар республиканска ба нютагай органууд ехэ хүдэлмэри хэхэ ёһотой. Союзна республиканууудай бюджедүүдээр социально-соёлой хэмжээ ябуулгануудай гаргашанууд 44 9 миллиард түхэриг гү, али энэ жэлэйхиһээ 3 8 процентээр ехэ байхаар хараалагдаа.

Союзна республиканууудай бюджедүүд республиканска ажахынуудһаа орохо, мүн ниитэ гүрэнэй олзонуудһаа оруулагдаха мүнгэ зөөрөөр хүсэдөөр хангагдаха байна.

1974 оной бюджедтэй нэгэн доро правительство хадаа 1972 оной СССР-эй гүрэнэй бюджедэй гүйсэдхэл тухай тоосоое СССР-эй Верховно Советэй баталамжада табина гээд элидхэлшэ түгэсхэлдөө хэлээ. Бюджет оршын талаар 175,1 миллиард түхэриг гү, али түсэб 101,0 процентээр, гаршын талаар 173,2 миллиард түхэригөөр гү, али 100,1 процентээр дүүргэгдээ, тиихэдэ оршонь гаршаһаа 1,9 миллиард түхэригөөр ехэ юм.

Совет арад коммунис партиин хүтэлбэреэр өөрынгөө ажалай, табан жэлэй гурбадахи, шиидхэхы жэлэй түсэбтэ даалгабаринуудые дүүргэхэ талаар өөһэдынгөө гаргаһан баатарлиг хүсэлэн оролдолгын дүнгүүдые һаналаа хананхяар гаргажа байна. Зохёон байгуулхы хүдэлмэриин, экономикые саашадань хүгжөөлгын ба арадай байдал улам һайжаруулгын үгаа ехэ программые 1974 ондо маанад бэелүүлхэ зэргэтэйбди.

Партиие, тэрэнэй ленинскэ Центральна Комитедые тойрон, нягтаар жагсаһан манай ороной ажалшад КПСС-эй XXIV съездын хараалһан замаар — коммунизм илалта түгэлдэрээр байгуулха зам аар найдамтайгаар дабшажа ябана (альга ташалган).

Номой шэнжэлэл

ЭРХИМ ЗЭРГЫН ШЭНЖЭЛЭЛГЭ

Ц. Б. Цыдендамбаевай бэшэhэн «Буряадай түүхэ болон угай бэшэгүүд» гэhэн томо шэнжэлгэ hаяхан хэблэгдэжэ гараад, номой магазинуудта орообо.

Урдань буряад зоной бэшэhэн түүхэнүүдые эрдэмтэд үнинһөө хойшо hонирходог байгаашье, тэдээн тухай ехэ шэнжэлэлгэ мүнөө хүрэтэр хэгдээгүй байгаа ха юм. Ц. Б. Цыдендамбаев элдэб архив, библиотекэнүүдтэ, хүнэй гарта хадагалагдажа байhан олон буряад түүхэ бэшэгүүдые буридхэн согсолжо, урдань мэдэгдээгүй байhан шэнэ зохёолнуудые олоhон байна. Тиимэhээ түб хүн түрүүндэ буряадай хуушан зохёолнуудые буридхэжэ хэрэгтэ автор ехэхэн хубитаа оруулба гэнэш.

Буряадай түүхэнүүдые тон нарьяр сасуулан үзэжэ, шүүмжэлхы өөрөө бүтэжэлжэ байхадаа, автор ямар түүхын хаана, хэзээ бэшэгдэhэниие, ямар зохёолнуудта тушэглэн үндэhэлэгдэhые элирүүлнэ. Мүн зарим ушарта бэшэhэн хүнэйнь нэрые олжо, энэ талаар бии байгаа hанамжануудта ехэ заhабари, нэмэлтэ оруулhан байна. Жэшээ болгон хэлэбэл, буряадай түүхэ бэшэгүүдэй алинниинь түрүүн, ямар ушарhаа хожом зохёогдобо гэжэ шэнжэлээ. Тэрэшэлэн «Бичихан записка» гэжэ алдаршаhан түүхые үзэхэдэ, энэ зохёолые ганса бэшэ, харин олон хүнүүд — отогой таршаанаар зохёогдоhон гэжэ тодоруулба.

Ц. Б. Цыдендамбаев буряадай түүхэ болон угай бэшэгүүдтэ үндэhэлэн, сэлэнгэ, буряадай уг гарбал, тэдэнэй буридэлые гүнзэгыгөөр шэнжэлээ. Тиихэдээ олон жэлэй туршада эрдэмтэдэй ухаан бодолые эзэлжэ байhан хэдэн асуудал шиидхэжэ шадаа. Ц. Б. Цыдендамбаев хэлэнэй мэргэжэлтэн тула буряад зондо хабаатай «Буряад», «Хоридой», «Хори» гэжэ мэтэ нэрэнүүдэй хаанаhаа бии болоhые түбхын түрүүндэ шэнжэлбэ. Эдэ мэтын нэрэнүүдые буряадууд өөhэдөө өөртөө үгөө бэшэ, харин тэдэнтэй урда сагта хүршэ hуугша ондоо яhатан, тусхайлбал, тюркэ болон тунгус-манжуур угтай зон үгэhэн байгаа гэжэ харуулна. Жэшээнь, «хуасай», «халбин» гэхэ мэтэ отог омогой нэрэнүүдэй юун гэhэн удхатай байhыень буряад хэлэн дээрэ мэдэхэ аргагүй байгаашье, тюркскэ хэлэнүүдтэ харахада, эдэ үгэнүүдэй удхань бэлэхэн тайлбарилагдадаг байна. Мүн зарим нэрэнүүдые эвенк хэлэнhээ тайлбарилжа болохо. [illegible] нэрэнүүдэй [illegible] байhан [illegible] Жэшээнь, [illegible] үгэнүүдтэй) [illegible] үгэнэ. [illegible] хэлэхэдэ, [illegible] хэлэтэй [illegible] гээд лэ, [illegible] Ушар [illegible] хэлэнэй нэрэнүүд [illegible] нүгөө [illegible] олон хүршэ [illegible] бшуу. Турухай-Табун гэдэг хэн байгаа юм, Хоринн арбан нэгэн эсэгын ноёдтой ямар холбоотой юм гэhэн ехэ арсалдаан болоhон. Ц. Б. Цыдендамбаев [illegible] шиидхэбэ гэжэ hанагдана. Турухай-Табун гээшэ хүнэй нэрэ бэшэ, харин нэрэ зэргэнь гээшэ гэжэ энэ үгын удха дээрэhээ элирүүлэн харуулба. Үнэхөөрөө, XVII зуун жэлэй үеын ород дансануудта харахадашье, Монгол, Буряадай ноёд өөhэдынгөө нэрээр бэшэ, харин нэрэ зэргээрээ нэрлэгдэдэг байhан байна. Жэшээнь: Култуцин (Хун-тайджи), Хутухта г. м.

Ц. Б. Цыдендамбаевай дурадхаhан олон нэрын тайлбари арсашагүй зүб. Гэбэшье хэдэн нэрэнүүдые таамагшагаар тайлбарилжархиhан байна. Жэшээнь, хори буряадай ехэ эсэгэнэрэй нэгэн болохо Галзууд гэhэн эсэгын нэрые тайлбарилhаниинь гүйсэд этигэмээр бэшэ. Энэ нэрые автор тус омогой уг гарбал гэгдэhэн «нохойтой» холбоно. Түрүүн дээрэ энэ тайлбаримни хүсэд үндэhэлэгдөөгүй гэжэ зүйтэй хэлэhэн аад, саашадаа энээнээ лаб сохом тодорхойлогдоhон баримта шэнгеэр тэмдэглэнэ.

Буряад арадай уг гарбал тухай асуудалые нэгэ хүдэлмэри соо шиидхэхын аргагүй байhаниинь элитэ. Тиимэ зорилгошье автор урдаа табяагүй. Тиимэhээ зарим асуудалнуудай даамай hайнаар, харин нүгөө зариманайнь халирхайшагаар шиидхэгдэhэниинь ойлгосотой.

Буряадай түүхэ болон угай бэшэгүүдые шэнжэлэхэ, автор буряад зоной уг гарбал тухай асуудалаар олон шэнэ hанамжануудые хэлээ. Тиин энэ талаар саашадаа хэгдэхэ шэнжэлгэнүүд Ц. Б. Цыдендамбаевай номдо түшэглэхэ ёhотойнь элитэ.

Номойнгоо хоёрдохи, ехэнхи хахадта Ц. Б. Цыдендамбаев буряадай түүхэ бэшэгүүдые хэлэнэйнь талаhаа шэнжэлнэ. Энэнь буряадай түүхэ шэнжэлэгшэдтэ мүн лэ шухала хэрэгтэй зүйл болоно. Ушар юуб гэхэдэ, элдэб нютагуудта бэшэгдэhэн түүхэ бэшэгүүдэй хэлэнэй онсо зүйлнүүдынь буряад нютагуудай хоорондын холбоое, нютаг нютагай өөрсэ зүйлнүүдые харуулжа болохо байна бшуу.

Ондоо хэлэнүүдhээ абтаhан үгэнүүд тухай бүлэг түүхэшэдтэ бүришье ехэ туhатай байха юм. Юуб гэхэдэ, бүлэг бүлэгөөр абтаhан үгэнүүд буряад арадай бусад арадуудтай урдань ямар холбоо харилсаатай байhыень харуулна. Энэ талаар илангаяа ород хэлэнhээ абтаhан үгэнүүд hонин. Нэгэдэхеэр, эдэ үгэнүүд буряад, ород арадуудай хоорондоо али бүхы талаар холбоотой байhыень харуулна, хоёрдохёор, буряадай ниитын ажабайдалай, ажахын ехээр баяжан хүгжэhыень харуулна бшуу.

Буряадууд революциhаа урда тээ өөрын тусхай литературна хэлэтэй байгаа гү гэhэн асуудалда Ц. Б. Цыдендамбаев нилээд ехэ анхарал хандуулаа. Хуушан буряад бэшэгэй хэлэн урдань байhан юм гэhэн hанамжа баримталагшадай, тусхайлбал, Д-Н. Доржиевай хүдэлмэрие тон наринаар хаража үзэхэдөө, тэрэ hанамжыень буруушаан арсана. Ц. Б. Цыдендамбаевай hанамжын ёhоор, буряадууд урдань өөрын тусхай литературна хэлэтэй байгаагүй, харин үни холоhоо монгол арадтай нягта холбоотой байhан тула монгол литературна хэлые хэрэглэдэг байгаа ха. Минии hанахада, Ц. Б. Цыдендамбаев тус асуудалые эсэслэн шиидхэбэ гээшэ ха, юуб гэхэдэ, энэ hанамжыень буруушааха баримтанууд үгы шэнги.

Ц. Б. Цыдендамбаевай удха түгэлдэр ном соо олон асуудал табигданхай. Зарим нэгэ асуудалаар артортай hанал таарахааршье бэшэ зүйлнүүд бии. Жэшээнь, шэнжэлhэн номуудаа автор «бурятские исторические хроники», «летописи», «бурятские исторические сочинения» гэжэ гурбан янзаар, хоорондонь илгаруулангүйгөөр бүгэдыень нэрлэнэ. Эдэ шэнжэлэгдэhэн зохёолнууд элдэб жанрай зохёолнууд байха юм. Тиимэhээ бүгэдэ дээрэнь тэдэниие «бурятские исторические сочинения» (буряадай түүхэ зохёолнууд) гэжэ нэрлэбэл зүйтэй гэжэ hанахаар. Харин тэдэнине хоорондонь илгахадаа, ондоо нэрэнүүдыень хэрэглэбэл дээрэ. Жэшээнь, Н. Сахаров В. Юмсунов хоёрой зохёолнууд түүхэ-этнографиин очеркнууд болохо тула «хронико» гү, али «летопись» гэжэ яабашье нэрлэгдэмээр бэшэ. Мүн энээнэй хажуугаар зарим зохёолнуудай «летопись» гэжэшье нэрлэгдэхэ ёhотойнь элитэ.

Ц. Б. Цыдендамбаев ном соогоо гансал Байгалhаа зүүн тээхи, урагша hуудаг буряадуудай түүхэ бэшэгүүдые шэнжэлээ. Теэд Байгалай хойто бэеын буряадууд мүн лэ летопись бэшэдэг байгаа бшуу. Жэшээнь, «Аларская летопись» гэжэ бии. Эдэ мэтын зохёолнуудые оложо туршаха, шэнжэлхэ байгаа гэжэ hанамаар. Баруун буряадта угай бэшэгүүд оройдоо үгы байгаа гэжэ лаб хэлэхын аргагүй ха. Гадна тус зохёол соогоо Ц. Б. Цыдендамбаев мүнөөнэй материал оруулаагүй шэнги.

Юрэнхы дээрэнь хэлэхэдэ, Ц. Б. Цыдендамбаев буряадай түүхэ суглуулха, шэнжэлэн согсолхо талаар айхабтар ехэ хүдэлмэри хэжэ, тон нарин, ехэ юумэ мэдэдэг шэнжэлэгшэ байhанаа харуулаа. Зарим асуудалнууд хожомоо ондоогоор харагдахашье юм бэзэ. Гэбэшье Ц. Б. Цыдендамбаевай номынь бүхы дээрээ манай монголшо эрдэм наукын hүүлэй ехэ түйлалта гэжэ харагдаха, мүн монгол угсаатан тухай литературын алтан жасада орохо байhаниинь дамжаггүй. Энэ ном буряадай хэлэшье, түүхэшье шэнжэлэгшэдтэ, мүн бүхы үргэн ниитэ уншагшадта hонирхолтой, туhатай байха зэргэтэй.

Е. ЗАЛКИНД.

Елена Андреевна Назарова Евдокия Фирсовна Сластина хоёр Улаан-Үдын хубсаhа оёдог фабрикада хүдэлдэг. Тэдэнэр — коммунис ажалай ударнигууд юм. Үдэр, hара бүриингөө даабарие ходо үлүүлэн дүүргэдэг заншалтай.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: оёдолшод Е. А. Назарова, Е. Ф. Сластина.

Ц. ЦЫРЕНЖАПОВАЙ фото.

АРХИВ ЭМХИДХЭГДЭХЭНЬ

РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй байгша оной май hарада гараhан тогтоолтой зохилдуулан, республикын Хүдөө ажахын министерствын дэргэдэ нэгэдэмэл архив эмхидхэхэ тухай тогтоол Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Совет баталан абаба. Республикын хүдөө ажахыда хабаатай предприятинууд ба эмхи зургаануудай документнүүдые саашадаа нарин нягтаар хадагалжа байха зорилго шэнэ архивай хүдэлмэрилэгшэдэй урда табигдана.

Республикын Хүдөө ажахын мелиораци ба уhанай ажахын министерствэнүүдэй, республикын совхозуудай үйлэдбэриин нэгэдэлэй, «Бурятцелинстрой» трестын, республикын «Сельхозтехника», «Межколхозстрой» нэгэдэлнүүдэй болон «Птицепром», «Свинопром», «Скотопром», «Бурводстрой» трестнүүдэй мэдэлэй предприятинууд ба эмхи зургаануудай документнүүд энэ архивта хадагалагдажа байха болоно. Архивай шэнэ эмхие гэр байраар хангаха асуудал Улаан-Үдын горсоведэй гүйсэдкомдо даалгагдаа. Шэнэ архивта документнүүдые хадагалха албан зургаануудай штадууд хороогдожо, тэндэ хүдэлхэ хүнүүдэй салин хүлhэн түлэгдэхэ зэргэтэй гээд Министрнүүдэй Соведэй тогтоол соо тусхайлан заагдана.

Республикын Хүдөө ажахын министерствын дэргэдэ шэнээр эмхидхэгдэhэн нэгэдэмэл архивай хүдэлмэрие Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи архивай таhагай хүдэлмэрилэгшэд научна ба эмхидхэлэй-методическа талаар хүтэлбэрилхэ юм.

УНШАГТЫ, hОНИРХОХОЛ БАЙХАТ

ЭБ НАЙРАМДАЛАЙ ЖАСАДА

ХАБАРОВСКА локомотивна депогой машинист Григорий Ефременко, тэрэнэй туhалагша Сергей Жавненко Эб найрамдалай жасада 127 түхэриг оруулаа. Эдэнэй жэшээ дагажа, депогой олон машинистнүүд, хүдэлмэришэд 1973 оной гурбадахи кварталда эрхим hайнаар ажаллаhанай түлөө абаhан шангалай бүхы мүнгэ Эб найрамдалай жасада үгэбэ.

Эб найрамдалай жасада мүнгэ суглуулалга Хабаровскэ хизаарай ажалшадай дунда үргэнөөр дэлгэрээ. Энэ жэлэй юhэн hарын туршада хизаарай хүн зон 261.140 түхэриг суглуулжа, тус жасада оруулhан байна.

(АПН).

* * *

ЦОНЬО ХРИСТОВЭЙ СКРИПКЭНҮҮД

БОЛГАРИИН Попово хотодо ажаhуудаг Цоньо Христов оройдоо зургаан сантиметр ута жаахан скрипкэ дархалба.

Энэ дархан аяар 30 гаран жэлэй турша соо хүгжэмэй инструментнүүдые урлан бүтээнэ. Энээнэйнь бүхы сүлөө сагаа зорюулдаг юм. Уран гартын элдэб скрипкэнүүдые хаража болохо. Түд бүхэнинь эрхим шанартайгаар бүтээгдэhэн гадна, ирагуу hайхан абяатай байдаг.

(ТАСС).

* * *

ҮНДЭР НАҺАТАЙ ТАРЯАШАН

БЕЛГРАД. 110 наhатай таряашан хүгшэн Ирбиша Хрвачич Подринин Дуго-Поле гэдэг тосхондо ажаhуудаг. Энэ нютагай эгээл үндэр наhатай нэгэн юм. Хэды тиимэ болобошье, Ирбиша гэр соогуураа, газаагуураа halirахаа гадна, хээрэ гаража, таряалан дээрэ ажаллаад байна. Наhан соогоо нэгэтэшье үбдэжэ, врачта хандажа үзөөгүй. «Юрэдөө, бүхы наhан соогоо сагаан эдеэгээр ябажа гээшэл хаб. Тиимэhээ эды хүрэжэ ябаа хүн гүб»,—гэжэ тэрэ хөөрэнэ. Ирбиша хүгшэн 11 үхибүүтэй, 16 ашатай, 30 гушатай. «Душэнэрээ хараха hанаатайб», — гээд тэрэ шоглоно.

(ТАСС).

* * *

«НОИРСОЖО» БАЙДАГ ВУЛКАНУУД

МҮНӨӨ ҮЕДЭ Индонезиин булэг олтиргууд дээрэ 128 вулкан бии. Эндэхи эрдэм наукын булгэмэй баримтануудай ёhоор, эдэнэй 70 шахууниинь үе-үе болоод лэ өөр тухайдаа «hануулжа» байдаг юм. hүүлэй зуун табин жэлэй турша соо «hажажа» байдаг вулканууд hэрилэнэhээ уламжалан, 150 мянган хүн хохидолдо ороо.

(ТАСС).

* * *

АГЫ НҮХЭНҮҮД ОЛДОБО

РАНГУН. Хүнүүдэй, малай дүрэ зурагуудтай гурбан агы нүхэн Бирмын хойто хубидахи Мехка голдо олдобо. Эдэнэй эгээл ехэнь 13 километр уттай. Имэ агы нүхэнүүдтэй хабсагайда хэдэhэн дүрэ зурагууд шулуун зэбсэгтэ үе сагтай хабаатай гэжэ ха гэжэ багсаанад. Энэнь эртэ урда сагта Бирмын газар дээрэ хүнүүдэй ажаhуудые элирүүлхэ арга олгоно.

* * *

ХҮН БҮХЭНЭЙ ХАРАХЫН ТҮЛӨӨ

Зубшэл заабари үгэхэ тухай 11 пунктнэ тамхи татагатай тэмсэл хэхэ Польшын ниитын комитет эмхидхэбэ. «Тамхи татахаяа болихые хүсэhэн хүн бүхэниие дүй дүршэлтэй врач-мэргэжэлтэд эндэ угтажа, хөөрэлдэдэг байна. Туhаламжа эрин хандаhан хүнүүдэй 90 шахуу процентнь тамхи татахаяа болиhон байна.

Комитедэй үүсхэлээр «Би тамхи татадаггүйб!» гэhэн тухай значок hанаар бүтээбэ. Үүсхэлэгшэд hанамжын ёhоор, энэ значок зүүhэн хүн бүхэн тамхи татахаяа болихо юм байна.

Баргажанай аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоздо барилга ехээр хэгдэнэ. hүүлэй жэлнүүдтэ дунда hургуулиин байшан, үхибүүдэй саад-ясли, олон гэр байра ашаглалгада оруулагдаа. Үрэжэлэй хүүгэдэй саад-яслида эбтэй этэй коллектив ажаллана. Дүй дүршэлтэй хүмүүжүүлэгшэд Надежда Самбуева, Ирина Посходиева, Дулма Дашиева, медсестра Анна Ринчинова болон бусад эндэ хүдэлдэг. Тус саад-яслида колхозниigуудай 45 үхибүүд ябадаг Тиихэдэ Баянгол нютагта (колхозой түб) энэ жэлдэ мүн лэ шэнэ саад-ясли ашаглалгада үгтөө.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: хүүгэдэй саадые даагша Надежда Базарова.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

ҮНДЭР НАҺАТАЙ БОЛОБОШЬЕ...

Москвагай бусад библиотекэнүүдтэл адли, номуудай адяарнууд, уншалгын таатай зохид таhалга, абонементнэ дүрбэн зал, лекционно зал, радиоузел, библиотекын хүдэлмэриин түрүү дүй дүршэлэй кабинет гэхэ мэтэ эндэ бии. Тусхай каталогууд, тайлбаринууд, дурадхалай библиографическа зүбшэлнүүд, мэргэжэлтэй зүбшэл үгэгшэд уншагшадай хэрэгтэй номоо олохodонь туhална. Бүхы юумэнииnь hайнаар хараалагданхай, таарууу зохид. Бүхы хото ба тосхонуудта ушардаг юрын лэ библиотекэ гэжэ таанад hанахат. Теэд Москвагай түбтэ, Хмелевой нэрэмжэтэ гудамжын 15-дахи байшан соо оршодог библиотекэ юрын бэшэ юм. Тэрэнэй бүхы хүдэлмэрилэгшэд — библиотекые даагша, ном үгэдэг үрин зантай эхэнэрнүүд, зүбшэл үгэгшэд, номой гадар шэнэлэгшэд, бог шорой хамагша — габшагай ажалайнгаа түлөө салин абадаггүй. Энэ ажалаараа тэдэнэр зүрхэ сэдьхэлээ ханана. Эдэнэй үүсхэлэй, бэлиг шадабариин, ажалай ашаар тус библиотекэ байгуулагдаа. Пенсидэ гараашье hаа, ниитын ажабайдалhаа холодохо дурагүй хүнүүд энэ библиотекэ эмхидхэхые үүсхээ.

— Бидэ хооhон газарта эхилээ hэмди, — гэжэ инженер-барилгашан ябаhан, мүнөө ниитын библиотекын соведэй түрүүлэгшэ Александр Ефимович Азаров хөөрэнэ. — Түрүүшээр хүшэр hэн. Бүхы ажалаа өөhэдөө хээбди. Манай соведэй хоёр гэшүүн — нэгэ деподо 40 жэл машинистнүүдээр хүдэлhэн Михаил Степанович Доценко, Петр Иванович Морин гэгшэд бүхы юумэ хэжэ шадаха байгаа. Эдэнэр адяарнуудые хээ, зайн гал оруулаа, хана, поол, үүдэнүүдые шэрдээ hэн. Номдо дуратай хэдэн арбаад хүн тэдээндэ туhалhан байна. Эгээн түрүүн гэр hуудалай ашаглалгын конторо 25 метр талмайтай таhалга бидэндэ үгэhэн юм. Харин мүнөө Свердловско районой ажалшадай депутадуудай Соведэй үгэhэн 700 дүрбэлжэн метр талмай эзэлнэбди.

Медицинскэ албанай полковник Лентий Петрович Достовалов библиотекын эхи табигшадай нэгэн юм. Олон хүнэй ами наhа абарhан тэрэнэй гарнууд мүнөө номуудые «эмшэлнэ». Тэрэнэй ашаар 12 мянган боти шэнэлэгдээ.

Библиотекые даагша Екатерина Александровна Прокопович Азаровай hамган юм. Тэрэ урдань библиотекын хүдэлмэрилэгшэ ябаhан. Мүнөөшье дуратай ажалдаа бүхы хүсэ шадалаа элсүүлнэ. Энэ гэр бүлэ хотын нүгөө захадахи Кузминкада ажаhуудаг, тэндэhээ Хмелёвой гудамжада, уншагшадтаа саг үргэлжэ ерэжэ байдаг.

— Манай библиотекын хамтын фонд 30 мянган боти болонхой, — гэжэ Екатерина Александровна хөөрэнэ. — Эдэ бүхы номуудые зарим хүнүүд болон коллективүүд бэлэглээ hэн. Библиотекын дэргэдэ эмхидхэгдэhэн номдо дуратайшуулай нэгэдэлэй гэшүүнэй түлбэреэр ба гэр hуудалай ашаглалгын конторын соелой фондын мүнгөөр олон номууд худалдан абтаа.

Шухаг номуудай таhаг — ниитын библиотекын омогорхол мүн. Тэрэ— эгээл шухаг хэблэлнүүдэй музей мэтээр үзэгдэнэ. Теэд музейн экспонадуудта гар хүрэжэ болодоггүй hаань, эдэ номуудые уншагша бүхэн — эрдэмтэн гү, али уран зохёолшо, хүдэлмэришэн гү, али студент — абажа уншаха эрхэтэй.

Ямаршье библиофилай омогорхол болохоор шухаг хэhэгүүдые мүн лэ ном суглуулагшад өөhэдөө бэлэглэhэн байна. Эдэнэй дунда литература шэнжэлэгшэ профессор Тамара Мотылёва, уран зохёолшо Елена Драбкина, үнинэй коммунистнар, студентнэр, хүдэлмэришэд болон hурагшад бии.

Москвадахи Хмелёвой нэрэмжэтэ ниитын библиотекэ мүн лэ районой клуб, соёлой түб болоно. Уужам hаруул лекционно зал соо шэнэ номууд тухай арсалдаата хөөрэлдөөнүүд болодог. Уран зохёолой үдэшэ, концерт, шэнэ литература тухай уншагшадай конференци болон лекцинүүдтэ уншагшад олоор суглардаг. Элитэ мэдээжэ эрдэмтэд, политическэ ажал ябуулагшад, уран зохёолшод, искусствын хүдэлмэрилэгшэд соёлой энэ ажалда хабаадана. Поэт Степан Щипачёв, шүүмжэлэгшэ Лидия Либединская, прозаик Фазиль Искандер, литература шэнжэлэгшэ Тамара Мотылёва болон бусад библиотекын ханинар ба саг үргэлжын айлшад юм. Уулзалганууд дээрэ тэдэнэр уншагшадта зохёохы түсэбүүд, шэнэ зохёолнууд тухайдаа хөөрэдэг, эдэнэй hанал бодол болон дурадхал шагнадаг.

Валентина ЖЕГИС.

(АПН).

ХИЛЫН СААНАҺАА

ДАМАСК

„СССР-тэ ехэ баяр хүргэнэбди"

ТАСС

«Палестинын араб арадта туhаламжа, дэмжэлгэ үзүүлжэ байhанайнь түлөө Советскэ Союзда ехэ баяр хүргэнэбди» — гэжэ Палестиные сүлөөлэлгын армиин ахамад командалагша Мисбах Аль-Будейри эндэ мэдүүлбэ.

Эгээл хүндэ хүшэр сагай тохёолдоходонь, Совет орон Палестинын араб арадые, мүн национальна эрхэ сүлөөгэйнгөө түлөө тэмсэдэг бүхы арадуудые заабол дэмжэдэг байна гэжэ Аль-Будейри тэмдэглээ.

СОФИ

Табан жэлэй түсэб—гурбан жэл соо

ТАСС

Түсэбтэ табан жэлэйнгээ даабарие гурбан жэл соо дүүргэhэн тухайдаа Болгариин «Тракия» гэжэ агропромышленна ехэ комбинадай хүдэлмэрилэгшэд мэдээсэбэ. Энэ үе соо комбинадай продукци үйлэдбэрилгэнь 29,2 процентээр нэмээ гэхэ гү, али 1975 оной hүүл багта дүүргэгдэхээр хараалагдаhанhаа 5 процентээр ургаа. Мүнөөнэй техникэ, хими үргэнөөр нэбтэрүүлhэнэй ашаар эндэхи таряашад байгша ондо үндэр баян ургаса хуряаhан байна.

Түсэбтэ табан жэлэй дүүрэтэр «Тракиин» коллектив түсэбhөө гадуур 3,5 миллион лев сэнтэй хүдөө ажахын продукци оронойнгоо арадай ажахыда үгэхые уялга абаа.

СОФИ

Научно-техническэ конференци

ТАСС

Эндэ нээгдэhэн научно техническэ конференци барилгын экономическа асуудалнуудта зорюулагдаhан байгаа. Болгариин, Венгриин, Польшын, СССР-эй, ЧССР-эй түлөөлэгшэд тэрэнэй хүдэлмэридэ хабаадана. Барилгадахи салин хүлhэнэй, үнэ сэн тогтоолгын, нормативуудые нарижуулан hайжаруулгын асуудалнуудые барилгын эмхинүүдэй ба институдуудай научна, проектно-конструкторска хүдэлмэриин асуудалнуудые зүбшэлнэ.

ПРАГА

ЧССР-эй, ФРГ-гэй ХООРОНДЫН ДОГОВОР БАТАЛАГДАА

ТАСС

Чехословакиин Социалис Республикын, Германиин Федеративна Республикын хоорондохи харилсаа hайжаруулха тухай договорто гар табилгын ёhолол декабриин 11-дэ ЧССР-эй Гадаадын хэрэгүүдэй министерствын байшан соо болоо.

ЧССР-эй зүгhөө — ЧССР-эй правительствын Түрүүлэгшэ Л. Штроугал, ЧССР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министр Б. Хнеупек; ФРГ-гэй зүгhөө — ФРГ-гэй федеральна канцлер В. Брандт, ФРГ-гэй вице-канцлер, гадаадын хэрэгүүдэй министр В. Шеель договорто гар табяа.

КПЧ-гэй ЦК-гай Генеральна секретарь Г. Гусак, ЧССР-эй Федеральна суглаанай Түрүүлэгшэ А. Индра болон Чехословакиин гүрэнэй, ниитын бусад ажал ябуулагшад договорто гар табилгын үедэ байлсаа.

Дэлхэйн хоёрдохи дайнhаа уламжалан тохёолдоhон хүндэ хүшэр ушарнуудые хэтэдэнь зайсуулжа, али алинда ашатай туhатай харилсаа тогтоохо гэжэ хоёр тала эрид шиидэнги байна гээд договор дотор хэлэгдэнэ. Хани хүршэ ёhоной харилсаа хүгжөөхын, Европодо эб найрамдал, аюулгүй байдал бэхижүүлхын тула хоёр тала харилсаа тогтоохо зэргэтэй.

1938 ондо баталагдаhан Мюнхенскэ хэлсээн буруу гэжэ ЧССР, ФРГ тоолоно гээд договорой нэгэдэхи статья соо тэмдэглэгдэнэ.

Хани харилсаагаа улам үргэдхэн хүгжөөхэ ябуулганууды ЧССР, ФРГ саашадаа хэхэ байха гэжэ договор дотор хэлэгдэнэ. Экономикын, эрдэм ба техникын, соёлой, спортын болон бусад асуудалнуудаар харилсаагаа үргэдхэхэ. Бонндо эсэслэн баталалгын грамотануудые абалсаhан үдэр ЧССР-эй, ФРГ-гэй хоорондохи договор хүсэндөө орохо юм гэжэ эндэ хэлэгдэнэ.

КАИР

Газар таряалангаа уhална

ТАСС

1974 ондо Каирта сүл губи байhан 3 миллион 140 мянган федан (нэгэ федан 0,42 гектартай адли) газар уhалагдаха байна. Египедэй Араб Республикын Ирригациин министерствын хараалhан түсэбэй ёhоор, Порт-Саид хотоhоо зүүн-урдуурхи районуудта 602 мянган федан шэнэ газар уhалагдаха.

ПАРИЖ

Хамтын уулзалга

ТАСС

Ажалай бүгэдэ ниитын конфедераци, Франциин ажалай демократическа конфедераци, Гэгээрэлэй хүдэлмэрилэгшэдэй национальна федераци хамтын уулзалга хэбэ. Салин хүлhэ, пенси дээшэлүүлхын түлөө, юумэнэй үнэ сэнгэй хүндэржэ байhые буруушааhан тэмсэлээ үргэлжэлүүлхэ тухай гурбан ехэ профсоюзай түлөөлэгшэд коммюнике соогоо мэдүүлнэ.

Францида юумэнэй үнэ сэнгэй хүндэрэлые буруушааhан тэмсэлэй национальна үдэр декабриин 6-да үнгэргэгдэхэдөө, Франциин ажалшадай дураа гуталгын үргэдэжэ байhые элирхэйлээ мэдүүлбэ.

Гурбан профцентрэй делегадууд зүүнэй үзэлтэй политическэ партинуудай түлөөлэгшэдтэй hаядаа уулзажа, Франциин ажалшадай ашатуhын түлөө тэмсэлэй талаар харилсаа хэхэ замаа тодорхойлхо байна.

ВАШИНГТОН

ЭЗЭРХЭГ ТҮРИМХЭЙШҮҮЛДЭ ТУҺАЛНА

ТАСС

Финансын энэ жэлдэ гадаадын гүрэнүүдтэ экономическа, сэрэгэй туhаламжа үзүүлхэ тухай хуулиин проектые США-гай конгрессэй түлөөлэгшэдэй палата hайшааба.

Тодорхойлон хэлэбэл, Израильда 2,6 миллиард долларой хэмжээтэй сэрэгэй, экономическа туhа хүргэхэ гэжэ энэ хуули дотор хараалагдана. Пномпениин захиргаанда 540 миллион долларой туhа хүргэхөөр тус хуулиин проектээр хараалагдаhан байна.

Хуулиин проект сенадай үзэмжэдэ табигдахаар эльгээгдээ.

ОТТАВА

Совет-канадын харилсаан бэхижэнэ

ТАСС

Харилсаа тогтоохо совет-канадын хамтын комиссиин хоёрдохи сесси эндэ хүдэлмэреэ дүүргэбэ. 1974—1975 онуудта эрдэм, соёлой, hуралсалай ба бусад hалбаринуудаар хоёр ороной хоорондын харилсаанай программа хараалhан байна.

Тодорхойлон хэлэбэл, тусхай литература, газетэ, журналнуудые, учебнигүүдые, мэдээсэлнүүдые абалсаха тухайда программа дотор хараалагдана.

Кинематографиин талаар харилсаагаа үргэдхэхэ, киногой премьерэ, киногой үдэр үнгэргэлгэ түсэб дотор хараалагданхай.

ПРАГА

Дипломатическа харилсаан тогтоогдобо

ТАСС

Декабриин 11-hээ дипломатическа харилсаа тогтоожо, посольствонуудые бии болгохо гэжэ ЧССР-эй, ФРГ-гэй правительствонууд ойлголсоо гээд ЧТК агентство мэдээсэнэ.

ВАШИНГТОН

Хьюстондэхи уулзалга

ТАСС

Аэронавтикын ба замбуулинай дайда шэнжэлхэ талаар США-гай национальна управлениин, СССР-эй Наукануудай академиин хоорон до үгэөө ойлголсоhоной үндэhөөр замбуулинай биологиин болон медицинын талаар совет-американ хамтын хүдэлмэриин булэгэй ээлжээтэ уулзалга Хьюстондэхи замбуулинай түбтэ болобо.

Совет, американ замбуулинай онгосонуудай ниидэлгын ашаар абтаhан эрдэм наукын баримтанууд уулзалга дээрэ зүбшэлэгдэхэ, мэдээсэлнүүдэ андалдан абалсаха байна.

Совет эрдэмтэд «Скайлэб» гэжэ замбуулинай лабораториин экипажай гэшүүдэй элүүр энхэ байлгын түлөө ажаглалта хэхэдэ хэрэглэгдэдэг түхеэрэлгэтэй танилсаа.

Хүдэлмэрингөө сааhанхи программые уулзалгада хабаадагшад зүбшэлбэ.

НЬЮ-ЙОРК

Ин Там тушаалhаа бууба

ТАСС

Пномпениин захиргаанай премьер-министр Ин Тамай тушаалhаа бууха тухай шиидхэбэри Нон Лол абаба гээд гадаадын информационно агентствэнүүд мэдээсэбэ. Пномпениин дээдэ зургаанhаа Дээдэ политическа Соведhөө Ин Там гараа.

Пномпениин захиргаанай экономическа, социальна политикын буруу hуралгаhаа, хёмороонhоо бүхы юумэ бүлоо.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи, хоёрдохи, гурбадахи хуудеhануудта: СССР-эй наймадахи зарлалай Верховно Соведэй долоодохи сессиин материалнууд.

Дүрбэдэхи хуудаhанда: Элдэб hонин. Хилын саанаhаа.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

«Орбита» харуулна:

18.00 — **Үнгэтэ телевидени.** «Москвагай коньки». Фигурна hолжоролгоор улас хоорондын мүрысөөн. 19.00 — «Время» — мэдээсэлэй программа. «СССР-эй Верховно Соведэй сесси дээрэ». 19.00 — 19.40 — Забhарлалга. 19.40 — «Концертын зал соо». Арадай хатарай ансамбльнуудай концерт. 20.30 — Шэтын телевидениин программа.

Улаан-Үдэ харуулна:

21.05 — Телевизионно hонин. 21.25 — «Альтаир» гэжэ ахалагша классай hурагшадай телевизионно клуб.

«Орбита» харуулна:

22.05 — «Сэнхир галнуудай» хуудаhануудаар». 22.05 — **Үнгэтэ телевидени.** «Москвагай коньки» Фигурна hолжоролгоор уласхоорондын мүрысөөн. 23.50 — 24.00 — Забhарлалга. 24.00 — «Время» — мэдээсэлэй программа. «СССР-эй Верховно Соведэй сесси дээрэ».

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Улаан-Үдэ харуулна:

20.30 — Концерт.

«Орбита» харуулна:

21.05 — «Неизвестный, которого знают все» — телевизионно уран hайханай фильм (4-дэхи сери). 21.50 — «Поэзи». Эхэ орон тухайгаа совет поэдүүдэй шүлэгүүд.

Улаан-Үдэ харуулна:

22.05 — «Николай Симонов» — телевизионно документальна фильм.

САГАН УЛАРИЛ

Мүнөөдэр республика доторнай үүлэтэйшэг байха. Байгал шадар ба хойто аймагуудаар бага зэргэ саhан орохо, бордоhолхо. Баруун тээhээ секундын 5-9 метр хүсэтэйгөөр hалхилха. Температура 8—12, Байгал шадар 4—8 градус, Улаан-Үдэдэ hүниндөө 21—23, үдэртөө 9—11 градус хүйтэн байха.

Редакторай орлогшо **М. Н. НИМАЕВ.**

Манай адрес, телефонууд:

г. Улан-Удэ, ул. Ленина 35. Телефоны: редактора — 54-54, приемная — 54-93, зам. редактора — 68-08, зам. редактора — 62-62, отв. секретаря — 50-52, секретарнат — 66-76, отделы: партийной жизни — 60-91, сельского хозяйства — 64-36, 63-86, пропаганды и агитации — 56-23, промышленности — 61-35, советского строительства и быта — 69-58, культуры и школ — 60-21, писем и рабселькоров — 67-81, информации — 34-05, общественной приёмная — 56-62, машинное бюро — 57-63, фотолаборатория — 33-61.